

Nr 213.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående reglering av sockernäringen i riket m. m.; given Stockholms slott den 24 mars 1950.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

G. E. Sträng.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 24 mars 1950.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sträng.

Sockernäringen i Sverige har under en följd av år åtnjutit statsmakternas stöd genom särskilda åtgärder vid sidan av tullskyddet. Från och med år 1932 ha dessa åtgärder inneburit, att den inhemska sockerindustrien tillförsäkrats ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser vid inköp av sockerbeter och försäljning av socker. Sedan år 1940 garanterar staten därjämte industrien täckning av vissa med sockertillverkningen förbundna kostnader, mot

det att sockerindustrien är redovisningsskyldig för sina inkomster av sockertillverkningen. Sockerindustrien i landet har tidigare varit representerad av två bolag, Svenska sockerfabriksaktiebolaget och Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag. År 1936 uppgick Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag i Svenska sockerfabriksaktiebolaget. De nuvarande bestämmelserna, grundade å ett kontrakt mellan sistnämnda bolag och staten, ha tillkommit i överensstämmelse med beslut av 1949 års riksdag (prop. nr 195; r. skr. nr 213) och gälla för tiden till och med den 30 april 1950.

De allmänna grunderna beträffande nu tillämpade åtgärder till sockerbetsodlingens stödjande m. m.

Genom förordning den 20 maj 1949 (nr 228) har förordningen den 22 februari 1932 (nr 30) angående reglering av införseln av socker, vilken förordning trädde i kraft den 23 februari 1932 och enligt särskilda förordningar skulle gälla till och med den 31 juli 1949, givits förlängd giltighet för tiden till och med den 30 april 1950. Enligt förordningen nr 30/1932 får socker (tulltaxenummer 119 och 120) icke till riket införas av annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Detta stadgande har dock ej avseende å transitering, uppläggning å tullager och under visst villkor provianteringsfrilager, egentlig gränstrafik samt viss tullfri införsel. Jämlikt 1 § förordningen den 16 maj 1924 (nr 119) angående transitering av införselförbjudna varor, sådan denna paragraf lyder enligt förordningen nr 252/1935, har stadgandet ej heller avseende å uppläggning i frihamn. Den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter införselrätt av vara, som avses i förordningen nr 30/1932, äger att lämna annan tillstånd till införsel därav. Vara, som på grund av bestämmelserna i denna förordning icke får införas, må, därest densamma icke är enligt lagen om straff för olovlig varuinförsel att anse såsom olovligen införd, åter utföras under de villkor och i den ordning, som tullstadgan föreskriver.

Gällande kontrakt med Svenska sockerfabriksaktiebolaget har återgivits i Kungl. Maj:ts brev till generaltullstyrelsen den 20 maj 1949 angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande, vilket brev intagits i SFS nr 229. Beträffande innehållet i kontraktet torde jag få hänvisa till berörda författning. Jag torde vidare här få erinra, att Kungl. Maj:t i nyssnämnda brev tillkännagivit, att Kungl. Maj:t å Svenska sockerfabriksaktiebolaget för tiden från och med den 1 augusti 1949 till och med den 30 april 1950 överlåtit rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Sockerbetsodlingen och sockertillverkningen 1932—1949.

Såsom förut nämnts ha statsmakterna för odlingsåren 1932—1949 lämnat sockerbetsodlingen särskilt stöd i den form, att den inhemska sockerindustrien tillerkänts ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldig-

het att vid inköp av sockerbeter och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser. Beträffande de grunder, efter vilka bet-priset bestämts under åren 1932—1947, torde få hänvisas till propositionen nr 262/1948. För odlingen under ettvar av åren 1948 och 1949 har grund-priset för 100 kilogram sockerbeter med 16 procent sockerhalt satts till 5 kronor 30 öre, varjämte odlarna inom vissa områden erhållit ett arealtillägg. Vidare har tillägg utgått för odling å särskilt stenbunden mark.

Rörande betareal, betskörd och betpris m. m. från och med kampanjåret 1936/37 torde följande uppgifter få meddelas.

Kampanjår	Betareal för hela riket	Skörderesultat			Betpris, öre per deciton			
		Betskörd, inköpt vikt		Sockerhalt %	Grundpris för 16 % betor	Tillägg för sockerhalt	Extra tillägg	Tillhoppa
		Hela riket ton	Deciton per hektar					
1936/37	51 368	1 799 565	350	18·19	225·00	30·80	12·00	267·80
1937/38	55 241	2 076 740	376	18·11	255·00	33·63	—	288·63
1938/39	50 760	1 834 081	361	17·58	270·00	26·66	—	296·66
1939/40	50 750	1 902 212	375	17·69	270·00	28·62	—	298·52
1940/41	54 439	1 859 635	341	17·82	310·00	35·26	—	345·26
1941/42	53 403	1 843 680	345	18·07	410·00	53·04	—	463·04
1942/43	53 255	1 733 660	325	16·89	450·00	25·03	—	475·03
1943/44	50 335	1 868 260	371	17·10	450·00	30·80	—	480·80
1944/45	54 979	1 803 350	328	17·04	450·00	29·12	—	479·12
1945/46	54 586	1 814 414	332	17·51	465·00	43·88	—	¹ 508·88
1946/47	54 664	1 777 062	325	17·50	465·00	43·72	—	¹ 508·72
1947/48	48 203	1 493 143	310	17·80	500·00	56·26	—	¹ 556·26
1948/49	47 544	1 808 162	380	17·47	530·00	48·69	—	¹ 578·69
1949/50	49 287	1 770 050	359	17·69	580·00	55·98	—	¹ 585·98

Tillverkningen i riket av råsocker och raffinad har under de senaste åren uppgått till de myckenheter, som redovisas i följande tablå.

Kampanjår	Tillverkat råsocker, ton	Tillverkad raffinad, ton
1936/37	298 278	258 093
1937/38	345 428	292 127
1938/39	292 359	272 764
1939/40	308 411	343 727
1940/41	300 263	263 782
1941/42	308 162	262 650
1942/43	263 983	237 237
1943/44	290 907	239 641
1944/45	278 668	273 575
1945/46	294 405	233 778
1946/47	289 130	248 244
1947/48	242 706	219 084
1948/49	291 136	254 265
1949/50	290 754 (beräknat)	232 625

¹ Därjämte har till betodlare som åren 1945—1949 tecknat kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik utgått arealtillägg, som — utslaget på dessa odlares betskörd — utgjorde 8,33 öre per deciton för år 1945, 7,96 öre per deciton för år 1946, 8,85 öre per deciton för år 1947, 7,43 öre per deciton för år 1948 och 7·08 öre per deciton för år 1949.

Försäljningen av socker inom riket m. m.

Under tiden 1932—1939 gällde i avseende å sockerindustriens prissättning å socker i huvudsak följande bestämmelser. Sockerbolagets priskurantpris å krossmelis (K 5) skulle vara normerande för priskurantpriserna å övriga sockersorter på så sätt, att en ökning eller minskning av priset å K 5 åtföljdes av samma ökning eller minskning av priserna å övriga sockersorter. Priset å K 5 bestämdes enligt samma grunder som dittills efter världsmarknaden, varvid dock skulle gälla, att lägre pris för sagda sockersort ej behövde tillämpas än ett visst bestämt pris, vilket på sätt framgår av följande tablå varierade under åren omedelbart före och efter krigsutbrottet.

Monopolåret	Fastställda minimipriset å K 5
$\frac{1}{3}$ 1936— $\frac{28}{2}$ 1937	} 31 öre per kg för tiden $\frac{1}{3}$ — $\frac{20}{11}$ 1936 30 öre per kg därefter
$\frac{1}{3}$ 1937— $\frac{28}{3}$ 1938	
$\frac{1}{3}$ 1938— $\frac{29}{2}$ 1940	32 öre per kg

Med hänsyn till läget utomlands kunde detta system ej tillämpas på sockerproduktionen under monopolåret 1940/41. På sätt framgår av vad förut anförts har under denna tid och därefter ett sådant system tillämpats, att staten med viss inskränkning garanterat bolaget täckning för de med sockertillverkningen förbundna kostnaderna mot det att bolaget varit redovisningsskyldigt för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Det har förutsatts, att priserna skola av Kungl. Maj:t så avvägas, att den staten åvilande garantien principiellt och i stort sett infrias genom bolagets sockerförsäljningar, en princip som emellertid under vissa av krigs- och efterkrigsåren, i syfte att förebygga höjd prisnivå, icke ansetts böra följas.

Rörande de under senare år faktiskt tillämpade priserna å socker av de viktigaste märkena må anföras följande uppgifter.

Tidsperiod	Priskurantpriserna i öre per kg enligt sockerbolagets noteringar		
	Krossmelis	Bitsocker	Toppsocker
$\frac{28}{1}$ 1937— $\frac{21}{4}$ 1939	32	38	39
$\frac{22}{4}$ 1939— $\frac{5}{5}$ 1939	33	39	40
$\frac{4}{5}$ 1939— $\frac{23}{7}$ 1939	34	40	41
$\frac{24}{7}$ 1939— $\frac{30}{7}$ 1939	33	39	40
$\frac{31}{7}$ 1939— $\frac{6}{12}$ 1939	32	38	39
$\frac{7}{12}$ 1939— $\frac{31}{3}$ 1940	34	40	41
$\frac{1}{4}$ 1940— $\frac{28}{2}$ 1941	38	44	45
$\frac{1}{3}$ 1941— $\frac{4}{11}$ 1941	41	47	48
$\frac{5}{11}$ 1941— $\frac{12}{7}$ 1942	45	51	52
$\frac{13}{7}$ 1942— $\frac{1}{1}$ 1947	49	55	56
$\frac{2}{1}$ 1947— $\frac{6}{5}$ 1947	60	66	—
$\frac{7}{5}$ 1947— $\frac{17}{5}$ 1948	63	69	—
$\frac{18}{5}$ 1948—	65·25	71·25	—

Sockerbolagets försäljningar av raffinerat socker ha under de senaste åren uppgått till följande myckenheter.

1937/38	271 812 ton
1938/39	293 221 »
1939/40	326 387 »
1940/41	252 023 »
1941/42	245 954 »
1942/43	264 752 »
1943/44	228 423 »
1944/45	276 275 »
1945/46	245 977 »
1946/47	246 391 »
1947/48	237 319 »
1948/49	228 401 »

Den höga siffran för året 1938/39 är till stor del förorsakad av vissa av kristidsomständigheter föranledda lagringsköp. Dylika förekommo i än större omfattning under hösten 1939, i det sockerbolagets försäljning av socker under femmånadersperioden augusti—december 1939 med icke mindre än cirka 40 000 ton översteg den för samma månader normala försäljningen. Lagringsköpen fortforo in på året 1940, till dess ransonering infördes den 10 april sistnämnda år. Den låga försäljningssiffran för 1943/44 beror på att under den våren och försommaren 1944 rådande strejken i sockerfabrikerna intet socker kunde expedieras från fabrikerna, ett förhållande som utjämnades genom ökade expeditioner det följande året. Sockerransoneringsen har upphävts med utgången av augusti 1949.

Statens sockernämnds verksamhet m. m.

Sedan Kungl. Maj:t den 19 april 1940 i enlighet med riksdagens beslut godkänt det i propositionen nr 189/1940 L intagna kontraktet mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget, utfärdade Kungl. Maj:t den 10 maj 1940 (SFS nr 377) ny instruktion för statens sockernämnd att lända till efter rättelse från och med den 1 juni 1940. I samband därmed erhöi statens sockernämnd från sistnämnda dag ändrad sammansättning. Enligt den nya ordningen är sockernämndens viktigaste uppgift att granska sockerbolagets verksamhet, vartill komma vissa andra uppdrag såsom att utöva upplysningsverksamhet beträffande arbetslöner m. m. ävensom, enligt särskild författning, att fördela statsanslag och statslån till enskilda järnvägar för utförande av lastningsanordningar för sockerbeter. Nämnden har slutligen på särskilt uppdrag ägt att utöva tillsynen över den av bolaget på statens uppdrag bedrivna sockerimporten.

I skrivelse den 20 mars 1950 har *statens sockernämnd* lämnat en redogörelse för sin verksamhet under det senaste året.

Skrivelsen innehåller till en början en redogörelse för granskningen av sockerbolagets verksamhet. Härutinnan anföres följande.

Sockerbolagets verksamhet, i vad den avser sockerrörelsen och dess biprodukter samt statens förhållande därtill, har alltsedan den nuvarande sockernämndens tillkomst, alltså för åren 1939/40—1949/50, reglerats genom av riksdagen årligen godkända kontrakt mellan staten och bolaget. Kontrakten innebära bland annat, att staten för de båda första kontrakts-åren helt och därefter i den begränsade utsträckning som anges i det följande svarat för täckning av bolagets kostnader för sockrets och dess biprodukters tillverkning och försäljning ävensom för åren 1939/40—1942/43 visst vinstbelopp (kapitalränta), mot det att bolaget varit redovisningsskyldigt för sina inkomster av samma rörelse, allt enligt vissa i kontrakten närmare angivna bestämmelser. Frånsett de två första åren ävensom verksamhetsåret 1949/50 ha avtalens giltighet begränsats till ett år. Avtalen ha efter förhandlingar årligen förnyats, varje gång med vissa ändringar, förestavade av det senast gångna kontraktsårets erfarenheter. De ursprungliga bestämmelserna ändrades sålunda i 1941 års kontrakt bland annat därutinnan, att vissa fasta kostnadsposter utbrötos ur statsgarantien och fastlöstes vid ett visst fixerat belopp — 4,45 öre — per kilogram tillverkat råsocker oavsett tillverkningens storlek. I 1942 års kontrakt medgavs vid i stort sett oförändrade bestämmelser i övrigt en höjning av den på angivet sätt låsta kostnadsposten från 4,45 till 5,22 öre, beroende på den genom krisen förorsakade kostnadsstegringen å löner och material. I 1943 års kontrakt utsträcktes den låsta kostnadsposten att omfatta förutom de tidigare däri ingående kostnadsposterna flertalet av bolagets övriga kostnader för sockrets tillverkning och försäljning ävensom förräntning av bolagets eget kapital (vinst). Utanför den låsta posten kommo huvudsakligen att ligga sådana på förhand mera svårfixerbara kostnader, såsom betkostnader, bränsleutgifter, emballage, räntor och frakter. I samband härmed höjdes den låsta kostnadsposten från 5,22 till 17,22 öre per tillverkat kilogram råsocker, siffran baserad dels på en råsockertillverkning av 272 000 ton eller samma som tidigare år, dels på den före prisstoppet den 1 november 1942 rådande löne- och kostnadsnivån. Från och med 1943 års kontrakt är bolaget sålunda hänvisat till att inom den låsta posten finna förräntning av bolagets i sockerrörelsen investerade kapital. För bolaget innebär detta utsikter till såväl vinster som förluster, växlande allt efter skördeutfallet och bolagets möjligheter att sänka de inom den låsta posten liggande kostnaderna. I 1944 års kontrakt bibehölls den låsta posten oförändrad och även i övriga avseenden gällde i stort sett samma bestämmelser som föregående år, med den avvikelserna likväl, att staten garanterade bolaget att till visst pris få avyttra det lager av melass, som vid kontraktsårets utgång överstege ett till 2 500 ton beräknat normallager. Därjämte gjordes vissa uttalanden rörande ifrågasatt avveckling av rekonstruktionsfonderna, i vad bestämmelserna hänförde sig till mindre betydande förnödenheter. 1945 års kontrakt innefattade i huvudsak samma bestämmelser som det närmast föregående, dock med avvikelser i två avseenden. Sålunda höjdes den låsta posten från 17,22 till 17,33 öre per kilogram tillverkat råsocker, därigenom att i denna post för enkelhetens skull inräknades ett belopp av cirka 300 000 kronor (= cirka 0,11 öre per kilo-

gram råsocker), vilket belopp genom Kungl. Maj:ts sommaren 1944 meddelade beslut garanterats bolaget för täckande av dettas merkostnader till följd av den då träffade avtalsuppgörelsen i lönekonflikten. Härjämte intogs på hemställen av bolaget en ny bestämmelse i kontraktet, enligt vilken bolaget på i kontraktet närmare angivna villkor medgavs rätt att nedskriwa ersättnings- och surrogatvaror för bränsle och emballage till en prisnivå, som motsvarade bolagets bokföringspris å i normallagret ursprungligen ingående varor. I 1946 års kontrakt lämnades oförändrade bestämmelserna i föregående års kontrakt med undantag för den låsta posten, vilken sänktes från 17,³³ till 17,¹⁵ öre per kilogram tillverkat råsocker. I 1947 års kontrakt gällde fortfarande samma bestämmelser som i 1946 års kontrakt med den avvikelsern enbart, att den låsta posten på grund av den betydande ökningen av kostnaderna, särskilt lönerna, höjdes från 17,¹⁵ till 18,⁴³ öre per kilogram tillverkat råsocker. Beloppet 18,⁴³ öre hänförde sig till s. k. skärpt krisraffinad. 1948 års kontrakt skiljde sig i följande avseenden från tidigare års kontrakt. Dels innefattades under den låsta posten jämväl betrakter och vågstationer och dels gjordes den låsta posten rörlig i förhållande till den tillverkade råsockerkvantiteten. Vid beräkningen av denna — multipeln — skulle den under räkenskapsåret tillverkade råsockerkvantiteten avrundas uppåt till närmast hela miljontal kilogram. Om råsockerkvantiteten uppginge till 260 miljoner kilogram, skulle ifrågavarande belopp utgöra 22,²⁰ öre. Om råsockertillverkningen bleve mindre eller större än 260 miljoner kilogram, skulle av nyssnämnda belopp hälften bliva bestående, under det att återstående beloppet gjordes rörligt och beräknades som hälften av kvoten mellan de låsta kostnaderna och den tillverkade råsockerkvantiteten. Därvid skulle sagda kostnader, som vid 260 miljoner kilogram råsocker beräknades utgöra 57 716 000 kronor, minskas respektive ökas med 66 300 kronor för varje miljon kilogram, som den avrundade råsockerkvantiteten understege resp. överstege 260 miljoner kilogram. Det sammanlagda beloppet skulle dock icke överstiga 23,²¹ öre och ej heller understiga 21,³⁹ öre per kilogram råsocker. Den underliggande kalkylen hade sålunda baserats på en råsockerkvantitet av 260 000 ton mot 285 000 ton tidigare år, för vilken förstnämnda kvantitet den låsta posten utgjorde 22,²⁰ öre, medan multipeln i övrigt gjordes rörlig i förhållande till storleken av den tillverkade råsockerkvantiteten. Detta innebar, att med avtalet förenades risker och chanser i jämförelse med vad tidigare varit fallet begränsades till hälften. Den låsta kostnadspostens belopp hänförde sig alltjämt till skärpt raffinad utom såvitt gäller adantsocker, som enligt särskilt Kungl. Maj:ts beslut fick tillverkas. Vad slutligen angår innevarande verksamhetsår, alltså 1949 års kontrakt, skiljer sig detta från närmast föregående års i följande avseenden. På grund av den år 1948 beslutade ändringen av bokslutsdagen från den 31 juli till den 30 april har i det nya avtalet avtalstiden ändrats att avse endast nio månader, alltså tiden den 31 augusti 1949—den 30 april 1950. Detta har föranlett en mot den minskade avtalstiden svarande nedskärning av de i den låsta kostnadsposten ingående belopp, vilka bolaget äger tillgodoräkna sig för skattebetalning och såsom bidrag till förräntning av eget kapital. Härvid har likväl förutsatts, att 1948 och 1949 års avtal icke skola utgöra hinder för utdelningens bibehållande vid tidigare år utgående belopp. Vidare har i 1949 års avtal de ändringarna vidtagits, att bland de låsta kostnadsposterna ytterligare innefattats posten råsockerfrakter och i posten avlöningar inräknats meravlöningar för tillverkning av adantsocker. Slutligen har i avtalet den ersättning, som bolaget för de låsta kostnadsposterna äger tillgodoräkna sig per kg tillverkat råsocker, sänkts från 22,²⁰ till 20,⁰¹

(20,³⁰) öre vid en råsockertillverkning av 260 000 ton. Därjämte har ersättningen i fråga liksom i 1948 års avtal gjorts rörlig i förhållande till storleken av den tillverkade kvantiteten. Då det emellertid ansetts, att multipeln borde visa ungefär lika stark nedgång vid stigande sockermängd som i 1948 års avtal, har den fixerade delen beräknats till $\frac{4}{10}$ av de förut angivna öretalen 20,⁰¹ och 20,³⁰ vid 260 000 ton råsocker, medan den rörliga delen beräknats såsom $\frac{6}{10}$ av kvoten mellan de icke statsgaranterade kostnaderna (exklusive resp. inklusive merkostnaderna för fredsraffinering) och kvantiteten råsocker. Det sammanlagda beloppet skall dock icke överstiga 21,³⁶ (21,⁶⁵) öre och ej heller understiga 19,⁰² (19,³¹) öre per kg råsocker. Av de angivna beloppen hänföra sig de inom parentes angivna till fredsraffinering och de övriga till s. k. skärpt krisraffinering. De angivna ersättningsbeloppen 22,²⁰ och 20,⁰¹ öre äro givetvis knappast jämförbara, enär i 1949 års avtal de låsta kostnadsposterna i allmänhet inräknats med för endast nio månader kalkylerade belopp och därjämte bland de låsta kostnadsposterna tillkommit två nya. Slutligen ha i årets liksom i tidigare avtal bestämmelser träffats rörande avveckling av rekonstruktionsfonderna för förnödenheter å låsta konti ävensom rörande reglering av eftersläpning respektive förelöpning i raffinerad råsockerkvantitet. Det nu gällande kontraktet utgår den 30 april 1950, dock med vissa övergångsstadganden rörande lagerdispositioner och lagervärderingar samt rörande salupriset å utgående socker- och melasslager.

Genom beslut den 9 september 1949 har Kungl. Maj:t medgivit, att tillverkning av helraffinerat socker finge återupptagas. Under 1949 års avtalsförhandlingar beräknade bolaget med utgångspunkt från en råsockertillverkning av 255 000 ton och en raffinadtillverkning av 221 800 ton, att merkostnaderna vid återgång till helraffinering skulle komma att uppgå till sammanlagt 1 642 000 kronor. Av beloppet avsågos 858 000 kronor för avlöningar, förbrukningsartiklar och omställningskostnader samt 784 000 kronor för bränsle. Merkostnaden inom den låsta posten skulle i raffinad räknat motsvara 0,³⁹ öre per kg. Utvecklingen på bränslemarknaden har emellertid medfört, att de för helraffineringen kalkylerade bränslemerkostnaderna komma att bli väsentligt högre än de beräknade.

Rörande den av bolaget på statens uppdrag bedrivna importverksamheten finnas i kontrakten alltsedan 1942 intagna vissa grundläggande bestämmelser, enligt vilka bland annat importverksamheten skall bedrivas såsom en från verksamheten enligt förevarande kontrakt fristående rörelse, reglerad genom särskilt avtal mellan staten och bolaget. De utgifter, som äro förändade med importvarans anskaffande (däri inräknat ränta å i denna rörelse investerat kapital), lagring, försäljning m. m., skola därför icke ingå under statens garanti enligt kontrakten. För dylika utgifter liksom för redovisning av de å importverksamheten uppkommande inkomsterna gäller i stället vad därom i särskild ordning överenskommes mellan staten och bolaget. I det i anslutning härtill mellan Kungl. Maj:t och bolaget ingångna särskilda avtalet om sockerköp från utlandet stadgas bland annat, att importsockret skall användas för ändamål och enligt anvisningar och bestämmelser om pris m. m., som må vara meddelade av Kungl. Maj:t eller den myndighet, åt vilken Kungl. Maj:t därtill lämnar behörighet. Staten åtager sig å sin sida att svara för täckning av bolagets nödiga kostnader för uppdragets utförande, mot det att bolaget gent emot staten redovisar sina samtliga inkomster å samma rörelse.

Nämnden har jämlikt sin instruktion utövat en fortlöpande tillsyn över sockerbolagets verksamhet, i vad denna beröres av gällande kontrakt och avtal. Nämnden har härvid ägnat särskild uppmärksamhet åt frågor rörande

rande tillämpningen av bestämmelserna i 4 § i kontraktet, avseende bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster samt statens åtaganden att svara för täckning av bolagets kostnader. I sådant syfte har nämnden i likhet med vad fallet varit tidigare år och efter enahanda grunder, som omnämnts i tidigare verksamhetsberättelser, granskat bolagets verksamhet, tagit del av styrelsens protokoll samt genom auktoriserad revisor och en biträdande revisor fortlöpande och ingående genomgått och granskat såväl huvudkontorets som brukens räkenskaper. Resultaten av granskningsarbetet ha framlagts för nämnden i form av rapporter och ingående hela sockerrörelsen berörande analyser av bolagets balans- samt vinst- och förlusträkningar. Härigenom ävensom ur handlingar i övrigt berörande sockerrörelsen och dess biprodukter, genom fortlöpande överläggningar med bolagets ledning, genom förhandsinformationer samt genom inspektion av bruk och andra anläggningar har nämnden följt och bildat sig en uppfattning om de viktigare affärshändelserna. Slutligen har nämnden för fullgörande av sina åligganden jämlikt § 5 e i instruktionen genom periodvis upprättade räkenskapsammandrag för huvudkontor och bruk ävensom genom kalkyler och kostnadsberäkningar för den ej tilländalupna tiden av kontraktsåret följt tillverkningskostnaderna och deras förändringar i fråga om socker och dess biprodukter, vilket föranlett anmälan till Kungl. Maj:t rörande differensen mellan sockrets tillverkningskostnader och dess försäljningspris.

Rörande *granskningen av sockerbolagets verksamhet under tiden den 1 augusti 1948—den 30 april 1949* har nämnden anfört.

De allmänna betingelserna för betodling och sockerproduktion under här förevarande verksamhetsår förete gent emot närmast föregående år en mycket betydande förbättring. Arealen var emellertid den lägsta hittills under statsregleringsperioden och minskade huvudsakligen på grund av bristen på arbetskraft från 48 203 till 47 544 hektar eller med cirka 1,4 procent. Trots den sålunda minskade basen för sockerrörelsen utvecklade sig kampanjen ytterst gynnsamt för såväl jordbruket som sockerindustrin. För betodlarna blev arealskörden tack vare gynnsam väderlek den högsta sedan 1932 (samma skörd 1947 den lägsta sedan 1931), den ökade från 30 976 till 38 031 kilogram betor eller med cirka 22,8 procent, medan råsockerskörden per hektar ökade från 5,035 till 6 124 kilogram eller med cirka 21,6 procent. Inköpta betmängden ökade från 1 493 000 till 1 808 000 ton eller med 21,6 procent. Smutsprocenten ökade visserligen från 7,52 till 11,59 och sockerhalten nedgick på grund av den regniga väderleken från 17,80 till 17,47 procent, men samtidigt ökade betpriset jämlikt statsavtalet från 500,00 till 530,00 öre per deciton. Härtill kom sedan tillägget för sockerhalt över 16 procent 48,69, arealtillägget vid vissa bruk 0,86 samt den under året från 20 till 40 öre per deciton betor höjda ersättningen för täckningskostnader 10,38, varigenom totala genomsnittliga betpriset ökade från 562,79 till 589,93, allt öre per deciton. Betinkomsten i kronor per hektar ökade genom här berörda faktorer från 1 745 till 2 244 eller med cirka 28,6 procent. För sockerbolaget innebar kampanjsiffrorna en kraftigt ökad råsocker- och raffinadtillverkning och därmed givetvis minskade tillverkningskostnader och högre kapitalränta, ehuru den ökade vinsten å sockerrörelsen till en del även kom statsregleringen tillgodo. Råsockertillverkningen ökade från 242 700 till cirka 291 100 ton och i fabrikationshänseende besvärades tillverkningen icke av de fabrikationstekniska svårigheter, som närmast föregående år förefunnos. Råsockertillverkningen i procent av avverkad hetvikt var sålunda ungefär densamma som närmast föregående år, trots en för året icke oväsentligt minskad sockerhalt. Den tillverkade råsockerkvantiteten motsvara-

de efter avdrag av den för sirapstillverkningen erforderliga råsockerkvantiteten en raffinadtillverkning å cirka 250 000 ton.

Beträffande själva sockertillverkningen har av årets råsockerproduktion 1 961 ton tillhandahållits bryggerier, sidorörelser och kunder, 246 497 ton förarbetats till raffinad och sirap och utgående råsockerlagret ökats med 39 587 ton. Då den i kontraktet låsta posten beräknats på en mot råsockerproduktionen svarande raffinadtillverkning, har bolagets för verksamhetsåret redovisade driftsresultat därför i viss mån i förbättrande riktning påverkats av den i förhållande till råsockerproduktionen minskade raffinadtillverkningen. Den under året låsta posten har omfattat kostnadsposterna underhåll, avskrivningar, skatter till stat och kommun, till bolagsstyrelsens fria förfogande stående medel, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, körsel, vagnshyra, betfrö, försäkringar, betfrakter, vägstationer samt förräntning av bolagets eget kapital (vinst). Bolaget har haft att själv täcka dessa kostnader mot det att bolaget för avtalsår räknat fått tillgodoräkna sig 21,³⁹ öre för varje under året i fråga tillverkat kilogram råsocker, beloppet vad raffinadtillverkningen beträffar hänförande sig till s. k. skärpt krisraffinad. Nämnden har ingående granskat såväl de låsta som de garanterade kostnadernas utveckling och har nämndens granskningsarbete härvid fortgått efter enahanda linjer, som angivits i tidigare års berättelser. När så ansetts önskvärt eller erforderligt har nämnden härjämte föranstaltat om utredningar och undersökningar rörande olika sidor i bolagets ekonomiska och industriella verksamhet. Dylika undersökningar och utredningar ha verkställts rörande över- och undervikter vid bruken och den därav betingade råsockervolymen och dennas omräkning i förkrigstillverkning, rörande bolagets torv- och vedomkostnader och merkostnader för hantering av svenska kol, oljeomkostnader, rörande reglering av raffinadkostnaderna jämlikt kontraktets 4 § 1 mom. 5 stycket, rörande övergång från skärpt krisraffinering till kris- respektive fredsraffinering, rörande betlossningsanordningar vid järnvägarna, rörande betor, levererade efter kampanjens slut, rörande rationaliseringsvinster vid nedläggandet av driften vid bruket i Lidköping, rörande fraktbidrag vid sockerleveranser m. m. Genom utredningen rörande råsockervolymen har med tillämpande av i tidigare verksamhetsberättelser angivna grunder för fastställande av över- och undervikter vid bruken och för de nuvarande kvaliteternas omräknande i råsocker i avtalets mening den råsockerkvantitet, som skall ligga till grund för beräkningen av det belopp, bolaget enligt kontraktets 4 § 1 mom. 1 stycket äger tillgodoräkna sig för täckandet av de låsta kostnaderna, fastställts utgöra 2 911 358 deciton mot i bokslutet angivna 2 913 463 deciton. Bokslutssiffran är sålunda beräknad 2 105 deciton för högt, vilket likväl i motsats till tidigare år på grund av bestämmelserna i 1948 års statsavtal icke föranleder någon kreditering av statsregleringens konto för differensen enär båda kvantitetssiffrorna ligga inom ett och samma millionalt kilogram råsocker.

Beträffande kostnaderna har sockernämnden ytterligare anfört, att nämnden ingående granskat inköps-, förbruknings- och lagervärden ävensom kostnaderna för de viktigaste förnödenheterna, särskilt i vad avsåge de statsgaranterade kostnaderna såsom för bränsle och emballage. Härvid har nämnden framhållit följande.

Bränslekostnaderna ha påverkats av att rekonstruktionen av stenkolslagren väsentligt ökat (från 59 309,⁵² år 1947/48 till 109 828,¹⁴ ton 1948/49), varvid rekonstruktionen skett till ett i genomsnitt från kr. 67: 05 år 1947/48

till kr. 69: 35 per ton höjt rekonstruktionspris. Förbrukningspriset å stenkolen har härigenom ävensom på grund av i någon mån förbättrad kvalitet ökat från kr. 69: 41 till kr. 69: 92 per ton, medan samma pris per 1 000 ve förblivit oförändrat eller kr. 11: 22 per 1 000 ve. Orsakerna till stegringen i förbrukningspriset äro förutom ökningen av rekonstruktionen i huvudsak att hänföra till det under året från kr. 64: 12 till kr. 69: 15 per ton höjda inköpspriset. Den tendens till ökad bränslekostnad, som genom anförda omständigheter förelegat, har likväl beträffande råsockerbruken mer än utjämnats av föreliggande utgiftsminskningar, beroende dels på till en obetydlighet minskad användning av ersättningsbränslen och därmed bortfallande merkostnader för hantering av dylika bränslen, dels på betydligt minskad oljeeldning och väsentligt minskade oljeomkostnader (nedgång cirka kr. 493 000), dels slutligen på råsockerbrukens väsentligt förbättrade bränsleekonomi. Förbrukningen i 1 000 ve har sålunda 1948/49 utgjort 20: 56 per 100 kg tillverkat råsocker, medan förbrukningen närmast föregående år utgjorde 21: 93 alltså en besparing med 6,7 procent. Trots att genomsnittspriset för förbrukat bränsle stigit från 11: 55 till 12: 25 kronor per 1 000 ve, beroende huvudsakligen på ökat pris på eldningsolja (21,8 procent), hava bränslekostnaderna vid råsockerbruken på grund av ovan anförda omständigheter minskat med 7 procent eller med cirka 1 045 000 kronor. Bränslekostnaderna vid raffinaderierna hava däremot ökat med cirka 6,4 procent eller med kr. 0: 05 per 100 kg tillverkad raffinad. Kostnadsökningen kan helt tillskrivas den under hela räkenskapsåret vid Landskronabruket bedrivna adantsockertillverkningen, vilken erfordrar mera bränsle än övrigt bitsocker. Merkostnaden av denna anledning — utslagen på hela raffinadtillverkningen — har utgjort kr. 0: 09 per 100 kg raffinad. Samtliga raffinaderier och fem råsockerbruk hava för närvarande anläggningar för oljeeldning. På grund av bristen på olja måste 1948/49 flertalet av dessa bruk demontera sina oljeanläggningar och återgå till koleldning. Under innevarande år har med rikligare oljetillförsel och sedan bruken vidtagit anstalter för eldning med eldningsolja IV ånyo allmän återgång till oljeeldning ägt rum. Kostnaderna härför ha påförts oljeomkostnader. Den den 1 augusti 1945 införda arbets- och bränslebesparande s. k. skärpta krisraffineringen har fortsatt jämväl det senast gångna året, dock med den avvikelser, att adantsockertillverkningen, som med Kungl. Maj:ts medgivande återupptogs i maj 1948, hela året bedrivits vid Landskronabruket. Adantsockertillverkningen under året har utgjort 16 872 ton och har överpriset, 5 öre per kg, med avdrag för den sockerbolaget tillkommande ersättning för merkostnader, tillförts sockerrörelsen.

Av övriga statsgaranterade kostnader, räknade per 100 kg raffinad, förete emballagekostnaderna betydande uppgång med cirka 23 procent, beroende beträffande paketemballage (cirka 32 procent) och säckar huvudsakligen på den från och med den 1 juli 1948 utgående pappersaccisen å 15 öre per kilogram samt på i övrigt stegrade papperskostnader. Betydande stegring (cirka 14 procent) företer även emballagekontots största kostnadspost — sockerlådorna — beroende på starkt stigande lådpris samt ökad tillverkning av bitsocker i lådor. Slutligen har E-sockrets återkomst i marknaden i någon mån påverkat kostnadsutvecklingen. Sjöfrakterna för såväl råsocker som raffinad ha nedgått, beroende på beträffande råsockret, att mindre kvantitet befraktats än som insmälts, beträffande åter raffinaden, att den ciflevererade raffinadkvantiteten avsevärt minskats, i det denna under 1948/49 delvis ersatts med importerad raffinad. Kostnadsminskningen har därjämte påverkats av den kortare seglationsperioden. Järnvägsfrakterna för råsocker ökades under året med 45 procent, beroende på ökning i den transporterade kvantiteten ävensom på att höjningen av fraktsatserna den 1 januari 1948

med 5 öre per 100 kg verkat hela året. Beträffande raffinadfrakterna blevo dessa kostnader, räknade per 100 kg, på grund av fraktstegringen oförändrade, oaktat den järnvägstransporterade kvantiteten nedgick till hälften mot 1947/48. I den mån sjötransporterna ägt rum med egna eller dotterföretags båtar ha de debiterade fraktsatserna konstaterats icke överstiga de i marknaden gällande.

Vidare har nämnden rörande verksamhetsåret 1948/49 anfört följande.

Bolagets investeringsverksamhet, som under de första efterkrigsåren företedde en av tidsförhållandena föreskriven begränsning, har de senaste åren utvisat en fortgående ökning och utgjorde det senast gångna året cirka 9,9 miljoner kronor. I första hand hänförde sig ökningen till försämringen av penningvärdet men även i viss mån till ökad rationalisering. De av bolagets styrelse beviljade anslagen för investeringsändamål äro icke oväsentligt större men ha liksom tidigare år ej i full utsträckning kunnat tagas i anspråk, när rådande svårigheter i fråga om arbetskraft och material samt långa leveranstider föranlett, att beslutade rationaliseringsåtgärder icke kunnat färdigställas inom tidsperioder, som tidigare är varit vanliga.

Bolagets likviditetsställning har under det senast gångna året formellt sett försämrats, beroende på den stora råsockertillverkningen, den omfattande sockerimporten och framför allt på den tidigare bokslutsdagen — den 30 april i stället för under tidigare år den 31 juli. En försämring i likviditeten är likväl en normalt återkommande företeelse under kampanjen och de närmast påföljande månaderna, då finansieringen av de vid denna års tid betydande sockerlagren kräver stora medel. De främmande skulderna ha i bokslutet ökat med 30,5 miljoner kronor, under det samtidigt de lätt realiserbara tillgångarna minskat med 10,4 miljoner kronor. Lagertillgångarna ha emellertid samtidigt ökat med 45,9 miljoner kronor. Likvida tillgångar ha sålunda sammanlagt ökat med 35,5 miljoner kronor. Ställningen har sålunda i själva verket förbättrats med 5,0 miljoner kronor, ehuru förändringarna i balansens sammansättning innebära en omvandling av bank- och liknande rörelsemedel i under nuvarande förhållanden och under förutsättning av fortsatt drift mindre likvida och mindre lätt realiserbara varutillgångar.

Beträffande uträknandet av rekonstruktionsfonderna kan nämnas att till grund för värdesiffrorna ligger en fullständig inventering av förnödenheterna med värdesättning enligt bestämmelserna i statsavtalet. Beträffande alla förnödenheter å icke låsta konti har rekonstruktionen ägt rum i enlighet med bestämmelserna i statsavtalet d. v. s. till gällande dagsvärden. Beträffande åter förnödenheterna å låsta konti ha hithörande rekonstruktionsfonder i enlighet med punkt 5 i allmänna uttalanden till 1948 års statsavtal avvecklats, varvid bolaget med ledning av en av bolaget verkställd utredning rörande rekonstruktionsfonderna å låsta konti debiterat statsregleringen 123 118 kronor, utgörande skillnaden mellan de balanserade rekonstruktionsfonderna, för vilka statsregleringen burit kostnaderna, och det på basis av de i december 1947 gällande priserna uträknade erforderliga rekonstruktionsbeloppet.

Den av bolaget på Kungl. Maj:ts uppdrag omhändertavda sockerimporten har i fråga om importen från Danmark bedrivits efter enahanda linjer som tidigare år. Under verksamhetsåret 1948/49 har av bolaget från Danmark importerats 30 915,5 ton, varjämte från tidigare års danska import inbalanserats 14 269,7 ton. Härav har under året till industriella förbrukare inom landet försålts 24 603,8 ton, varjämte 8 716,9 ton tillhandahållits industrier för möjliggörande av viss ur landets synpunkt angelägen export av

produkter, för vilkas framställning socker erfordras. Utgående lagret danskt socker redovisas per den 30 april 1949 med 11 831,4 ton, vilket i bokslutet värdesatts till inköpspriset + havda inköpskostnader, varvid framkommit ett överskott för året å 1 710 823 kronor 16 öre. Detta belopp har jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 19 mars 1948 och den 4 mars 1949 krediterats livsmedelskommissionens clearingkassa för kolonialvaror. Innan överskottet framkommit, har bolaget jämlikt särskilt Kungl. Maj:ts beslut för täckande av sina interna kostnader för distributionen av danskt socker tillgodoräknat sig 1 öre per kilogram på den svenska marknaden försålt socker. I enlighet härmed har bolaget i senaste bokslutet påfört kontot »Danskt socker» ett belopp av 333 205 kronor och 90 öre.

Förutom här nämnda sockerimport från Danmark har import av raffinad ägt rum under året från England, Tjeckoslovakien och Polen. Jämlikt särskilt Kungl. beslut inköptes sålunda 1947/48 från England 29 991,8 ton, av vilken kvantitet slutleverans ägt rum 1948/49 med 16 256,5 ton. Av de från England importerade raffinadkvantiteterna ha under det senaste året till konsumenter i Sverige försålts 7 496,5 ton, varå uppstått ett underskott å 740 949 kronor 81 öre. Förlusten har debiterats livsmedelskommissionens clearingkassa. Utgående lagret engelskt socker utgjorde per den 30 april 1949 18 628,8 ton, varav i beredskapslager 10 367,7 ton, allt i bokslutet upptaget till anskaffningskostnaden. Bolaget har såsom ersättning för kostnader i samband med distributionen tillgodoräknat sig 149 930 kronor. Från Tjeckoslovakien har bolaget jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 8 april 1949 inköpt 10 000 ton raffinerat socker. Från Polen har vidare inköpts 2 000 ton socker, vilket köp godkänts av Kungl. Maj:t genom beslut den 19 augusti 1949. Båda de senare sockerpartierna voro vid bokslutsdagen den 30 april 1949 endast delvis inkomna i landet. Någon försäljning av detta socker har 1948/49 icke ägt rum och då sockret i bokslutet värdesatts till anskaffningskostnaden, har sockerimporten i fråga icke påverkat det gångna årets vinstresultat. Slutligen har av den under 1947/48 av importerat Cuba-råsocker tillverkade raffinadkvantiteten, 18 309,6 ton, under det senast gångna verksamhetsåret till konsumenter i Sverige försålts 7 779,8 ton, medan i beredskapslager upplagts 3 110,6 ton, varefter som vanligt lager i senaste bokslut utbalanseras 18 ton, samtliga lager värdesatta till anskaffningsvärdet. Det 1948/49 å Cuba-raffinaden redovisade överskottet, 1 319 296 kronor 66 öre, har i bokslutet, jämlikt kungl. beslutet den 19 mars 1948, krediterats livsmedelskommissionens clearingkassa för kolonialvaror. Ersättningen till bolaget för distributionen av här ifrågavarande socker har utgått med 208 051 kronor 66 öre enligt särskilt mellan staten och bolaget träffat avtal.

Under 1948/49 har på anmodan av livsmedelskommissionen en viss spridning av sockerlagren, s. k. beredskapslagring, ånyo företagits. Vid räkenskapsårets slut inelågo sålunda i beredskapslager 1 343,8 ton svenskt socker samt 3 110,6 ton Cuba- och 10 367,7 ton engelsk raffinad eller sammanlagt 14 822,1 ton. Kostnader för denna lagring, vilka beräknats icke kunna återvinnas vid en kommande försäljning, 78 296 kronor 34 öre, ha jämlikt avtalets 4 § 1 mom. påförts icke låsta konti inom sockerrörelsen och sålunda innefattats under statens garanti, medan övriga kostnader utbalansrats såsom tillgång i bokslutet.

Beträffande dispositionen av den svenska råsockerproduktionen kan nämnas att av den bryggeriindustrien året 1947/48 tilldelade råsockerkvantiteten, 6 000 ton, varav nämnda år disponerades 4 273,2 ton, det senast gångna året ytterligare 1 531,2 ton tagits i anspråk. Sammanlagt ha sålunda de två senaste åren till bryggerierna levererats 5 804,4 ton, varå framkommit

överskott å respektive 1 071 763 kronor 16 öre och 359 085 kronor 6 öre. Dessa belopp ha jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 12 december 1947 krediterats livsmedelskommissionens clearingkassa.

Vid sin granskning av sockerbolagets verksamhet året 1948/49 har nämnden slutligen ingått på bolagets bokslut för sagda tidsperiod. I detta hänseende har nämnden anfört.

Enär räkenskapsåret 1948/49 omlagts till att endast omfatta nio månader sammanfaller detsamma icke med avtalsåret, som avser tolv månader. Därigenom ha svårigheter mött att exakt fastställa sockerrörelsens överskott för den förstnämnda perioden. Sockerbolagets bokslut för räkenskapsåret 1 augusti 1948—den 30 april 1949 företer, sedan de under det låsta beloppet innefattade kostnaderna — inkluderande jämväl kapitalränta — ävensom de garanterade kostnaderna blivit täckta, en statsregleringens fordran å sockerbolaget å 5 016 656 kronor 62 öre. Å statsregleringens konto inbalanserades vid verksamhetsårets ingång den 1 augusti 1948 en statsregleringens fordran å bolaget å 5 524 973 kronor 65 öre, vilket belopp i likhet med vad tidigare är varit fallet, fick inestå hos bolaget. Kontot har i 1948/49 års räkenskaper debiterats med 11 176 kronor 53 öre och krediterats med 119 643 kronor 14 öre, representerande diverse mindre kostnads- eller intäktsposter. Den största av posterna, 69 416 kronor 43 öre, har föranletts av att all intern ränteberäkning slopats i 1948/49 års bokslut, varför statsregleringen debiterats eller krediterats direkt dylika tidigare år å intressekontot redovisade räntebelopp. Slutligen har statsregleringen debiterats för det under räkenskapsåret 1948/49 å sockerrörelsen uppkomna underskottet 616 783 kronor 64 öre. För avtalsåret 1 augusti 1948—31 juli 1949 utgör enligt upprättad kalkyl underskottet 7 123 944 kronor 15 öre. Stegringen av underskottet hänför sig till kostnadsförskjutningar, lagerförändringar samt svårigheter att fullt tillförlitligt fördela kostnaderna mellan de båda tidsperioderna. I sin den 20 mars 1949 avlämnade verksamhetsberättelse framhöll nämnden, att 1947/48 års överskott icke torde kunna bibehållas. Betpriset och täckningskostnaderna hade under året ökat med respektive 30 och 20 öre per 100 kilogram. Den låsta posten hade med inräknande av kostnaderna för betfrakter och vägstationer ökat med 2,96 öre per 100 kilogram råsocker. Vidare hade emballagekostnaderna väsentligt fördyrats genom pappersaccisen, varjämte bränslekostnaderna ökat genom stegrade priser å stenkol och eldningsolja. Även om genom adantsockertillverkningens återupptagande samt genom prisökningen på melass icke obetydliga inkomster komme att tillföras bolaget, ansåg sig nämnden likväl kunna uttala att vid oförändrade socker- och sirapspriser och under förutsättning av i övrigt lika förhållanden statsregleringens konto vid utgången av avtalsåret 1948/49, dvs. den 31 juli 1949, komme att redovisa en statens skuld till bolaget å cirka 2 300 000 kronor. Det i bokslutet för avtalsåret 1948/49 redovisade resultatet blev något gynnsammare för statsregleringen än det av nämnden beräknade, i det statsregleringens fordran vid avtalsårets ingång å cirka 5 500 000 kronor förbyttes i en statsregleringens skuld till bolaget den 31 juli 1949 å cirka 1 500 000 kronor. Underskottet var huvudsakligen en följd av den nämnda ökningen av betpriset 1948. Härigenom ökades betkostnaden i förhållande till 1947/48 med cirka 5 500 000 kronor, varjämte bränsle- och emballagekostnaderna stegrades med cirka 1 500 000 kronor. Liksom tidigare är statsregleringens konto i dess i bokslutet föreliggande skick icke ett definitivt uttryck för mellanhavandet mellan staten och bolaget utan kommer i

viss mån att korrigeras genom tillkommande eller avgående poster, som kunnat gottskrivas eller belastas statsregleringen först i innevarande års räkenskaper. Under avtalsåret 1948/49 har sålunda en förelöpning i raffinerad råsockerkvantitet ägt rum med 6 276 ton råsocker, varför ersättning beräknas komma att utgå med 96 228 kronor. Kontot kommer vidare att påföras ersättning till betodlarna för merkostnader på grund av betarealens stembundenhet med cirka 15 000 kronor ävensom bränsleomkostnader med netto 82 647 kronor, vilka senare kostnader hänföra sig till tidigare år och varom överenskommelse det gångna året träffats mellan nämnden och bolaget. Kontot kommer härjämte sannolikt att krediteras för vissa vid räkenskapsgranskningen vid bruken påtalade kostnader, varom överenskommelse ännu ej träffats med bolaget. Kostnaderna under 1948/49 för eldning med olja och kristidsbränslen äro ej slutgranskade och slutligen kunna liksom tidigare år vid nämndens fortgående granskning av bolagets verksamhet framkomma poster, vilka kunna påverka bolagets i bokslutet redovisade fordran å statsregleringen.

Beträffande verksamhetsåret 1949/50 har nämnden yttrat följande.

Årets kampanj har utfallit tillfredsställande för såväl jordbruket som sockerindustrien. Beträffande betarealen synes den nedåtgående kurvan ha avstannat och förbytts i uppgång. Arealen ökade sålunda från 47 544 till 49 287 hektar eller med 3,7 procent men utbytet blev icke oväsentligt lägre än närmast föregående år. Betskörden per hektar företer sålunda nedgång från 38 031 till 35 913 kilogram eller med 5,5 procent, medan råsockerskörden per hektar tack vare från 17,47 till 17,69 procent ökad sockerhalt endast minskade från 6 124 till 5 899 kilogram eller med 3,7 procent. Inköpta betmängden blev 1 770 000 mot 1 808 000 ton närmast föregående år. Betskörden blev sålunda för betodlarna gynnsam och genom den högre sockerhalten ökade betpriset från 578,69 till 585,98 öre per 100 kilogram, vartill sedan kom arealtillägget vid vissa bruk, 0,91 öre, samt den från och med året 1948/49 från 20 till 40 öre per deciton betor höjda ersättningen för täckningskostnaden 9,83 öre, varigenom totala genomsnittliga betpriset ökade från 589,93 till 596,72 öre, allt per deciton. Betinkomsten i kronor per hektar nedgick härigenom endast från 2 244 till 2 143 eller med 4,4 procent. För sockerbolaget innebära de anförda kampanjsiffrorna en under nu förevarande förhållanden tillfredsställande råsockerproduktion, säkrandet av kalkylerade tillverkningskostnader och beräknad kapitalränta. Råsockertillverkningen blev tack vare den ökade arealen och den högre sockerhalten i det närmaste oförändrad, den minskade från cirka 291 100 till cirka 290 800 ton eller med endast 0,2 procent. Råsockertillverkningen i procent av avverkad betvikt ökade från 16,10 till 16,24 men påverkades i viss mån av samma fabrikationstekniska svårigheter, som ehuru mera utpräglade förefunnos kampanjen 1947/48. Den tillverkade råsockerkvantiteten motsvarar efter avdrag av den för sirapstillverkningen beräknade kvantiteten råsocker — cirka 19 000 ton — en raffinadtillverkning å cirka 249 000 ton. I det förutnämnda betpriset inkluderas icke någon compensation till betodlarna jämlikt 1949 års avtal för merkostnad på grund av betarealens stembundenhet. Merkostnaden av denna anledning, vilken kommer att påföras sockerrörelsen innevarande år, är förhållandevis obetydlig och utgör endast cirka 15 000 kronor. Det belopp, som jämlikt 1949 års avtal skulle för angivna ändamål ställas till centralföreningens disposition såsom provisorisk anordning, utgjorde högst 250 000 kronor.

Om årets betodling sålunda utfallit tillfredsställande, är det givetvis svårare att redan nu göra ett förhandsuttalande rörande årets råsockertillverk-

ning och dess ekonomiska slutresultat, beroende bland annat på att även för 1949/50 räkenskapsår och avtalsår icke sammanfalla. Preliminärt bokslut avseende räkenskapsåret 1949/50 föreligger likväl, varjämte kalkyler avseende såväl räkenskaps- som avtalsår upprättats, vilka ligga till grund för uttalandena nedan rörande det sannolika utfallet av respektive års ekonomiska slutresultat. Beträffande tillverkningskostnaderna räkenskapsåret 1949/50 komma de i den låsta posten innefattade kostnaderna att öka från 18,01 till 19,27 öre per tillverkat kilogram råsocker. Siffrorna äro dock ej fullt jämförbara dels på grund av svårigheterna att fastställa huru mycket av ersättningen för täckande av utgifterna under den låsta kostnadsposten avtalsåret 1948/49, som bör hänföras till detta års nio första månader, dels på grund av ändringarna, som vidtogos i 1949 års avtal. Av de garanterade kostnaderna är liksom tidigare år betkostnaden den för den totala kostnadsutvecklingen ojämförligt största och mest betydelsefulla. Den har de senaste två åren ökat från 76,6 till 81,5 procent av råsockerkostnaden och från 58,6 till 61,2 procent av det färdiga sockrets totalkostnader. Grundpriset för 16-procentiga betor är innevarande år oförändrat eller 530 öre per deciton men tilläggspriset för högre sockerhalt beräknas komma att öka från 48,69 till 55,98 öre per deciton. Härtill kommer sedan ersättningen för täckningskostnader, 40 öre per deciton betor, ävensom arealtillägget av 20 kronor per hektar till odlare, som tecknat kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings och Lidköpings sockerbruk. Totalt beräknas betpriset härigenom komma att öka från 589,93 till 596,72 öre per deciton. Totala egentliga betkostnaden beräknas däremot trots prisökningen på grund av den väsentligt minskade arealskörden komma att nedgå från 105,3 till 103,9 miljoner kronor, medan betkostnaden per kilogram råsocker beräknas minska från 36,16 till 35,74 öre. Ersättning för stembundenhet jämlikt 1949 års avtal innefattas icke i här angivna siffror. Av övriga garanterade kostnader torde bränslekostnaderna, räknade i kronor per deciton tillverkat råsocker respektive raffinad, komma att öka vid råsockerbruken trots lägre bränsleförbrukning från 2 kronor 89 öre till 3 kronor 10 öre. Kostnadsökningen hänför sig huvudsakligen till ökade bränsleomkostnader i form av cisterner för eldningsolja, förvärmare och omställningskostnader m. m. Vid raffinaderierna åter torde bränslekostnaderna öka från 83 öre till 1 krona 7 öre, huvudsakligen en följd av den under året återupptagna fredsraffineringen, vilken beräknas komma att utgöra cirka 61 procent av årets tillverkning. Emballagekostnaderna vid raffinaderierna beräknas öka med cirka 16 procent, huvudsakligen beroende på den med cirka 37 000 ton ökade tillverkningen av paketsocker ävensom på att formatet på trälådorna genom övergången till tillverkning av orangerat bitsocker ökats, varjämte ytterkartongerna för det paketförpackade sockret delvis ersatts med trälådor, som betinga högre pris än pappkartongerna. Raffinadfrakterna beräknas öka med cirka 57 procent, vilken ökning likväl till stor del är skenbar, beroende på att verksamhetsåret 1948/49 omfattat endast nio månader och i detsamma innefattats hela vinterperioden, under vilken sjötransporterna försiggå i starkt minskad omfattning. Den faktiskt föreliggande kostnadsökningen har föranletts av den i förhållande till raffinadtillverkningen väsentligt ökade försäljningen med därav föranledda ökade transporter. Av övriga garanterade kostnader torde melassfrakterna öka på grund av en med cirka 7 procent ökad expedition av melass till foderhandlare, medan räntorna icke torde komma att förete några större förändringar. Å inkomstsidan beräknas totala raffinadförsäljningen komma att utgöra cirka 273 000 ton och medelpriset 67,94 öre per kilogram, därmed överstigande K5-priset med 2,69 öre. Motsvarande överpris närmast föregående år utgjorde 2,98 öre per kilogram. Sirapsförsäljningen, som 1948/49 redovisade en förlust å cir-

ka 99 000 kronor, beräknas innevarande år, huvudsakligen på grund av ökat pris å råvaran, lämna en förlust å cirka 242 000 kronor. Slutligen torde den för året med cirka 4 600 ton ökade melassförsäljningen lämna en gent emot närmast föregående år med cirka 507 000 kronor ökad intäkt. Genom den här berörda kostnads- och intäktutvecklingen beräknas för räkenskapsåret 1 maj 1949—30 april 1950 å sockerrörelsen framkomma ett underskott å cirka 9 800 000 kronor, varigenom saldot å statsregleringens konto förvandlas från en fordran å cirka 5 017 000 kronor till en skuld per den 30 april 1950 å cirka 4 900 000 kronor. Enligt kalkylen för avtalsåret 1 augusti 1949—30 april 1950 beräknas underskottet per den 30 april 1950 komma att utgöra cirka 3 297 000 kronor och bolagets fordran å statsregleringen cirka 4 900 000 kronor eller samma som den för räkenskapsåret per nyssnämnda dag redovisade.

Gestaltningen av *sockerindustriens tillverkningskostnader* under statsregleringsperioden framgår av en av nämnden uppgjord sammanställning över kostnadsutvecklingen per deciton tillverkad raffinad. Denna sammanställning torde här få återgivas med utelämnande av åren 1939/40 och 1940/41. Såsom basår har nämnden valt förkrigsåret 1938/39, då kostnaderna ännu icke påverkats av kristidens prisförhöjningar och svårigheter med material och förnödenhetsanskaffningen. Raffinadtillverkningen förkrigsåret var emellertid 272 764 ton, medan samma tillverkning med några undantag de senare åren varit väsentligt lägre. De fasta kostnadernas inverkan på kostnadsutvecklingen böra därför ihåggkommas vid bedömandet av kostnaderna de olika krisåren med deras kvantitativt starkt varierande tillverknings-siffror. 1938/39 års kostnader hava i sammanställningen angivits = 100.

	1938/39	1941/42	1942/43	1943/44	1944/45	1945/46	1946/47	1947/48	1948/49
Betor	100	148·5	167·3	166·2	166·6	168·7	166·9	183·5	193·7
Avlöningar	100	121·3	144·8	131·5	137·6	137·5	146·8	170·8	144·4
Materialier:									
förbrukningsartiklar	100	146·3	161·1	150·0	161·1	159·3	170·4	177·8	175·9
emballage	100	191·2	223·5	217·6	194·1	204·4	225·0	267·6	298·5
Bränsle	100	207·9	260·9	259·6	315·9	294·7	260·3	274·2	260·9
Underhåll	100	109·8	128·8	148·4	128·1	161·4	162·7	179·1	185·6
Råsockerfrakter	100	157·3	173·3	158·7	150·7	158·7	158·7	185·3	177·3
Raffinadfrakter	100	130·8	171·8	139·7	138·5	128·2	126·9	147·4	101·3
Skatter	100	174·2	200·0	221·0	182·3	262·9	185·5	100·0	206·5
Räntor	100	77·3	136·4	100·0	72·7	45·9	31·8	22·7	22·7
Avskrivningar	100	134·8	144·3	165·8	139·9	141·1	146·2	167·7	167·1
Kapitalränta (vinst) ..	100	86·0	98·8	97·1	94·2	101·7	79·1	36·6	68·6
Övriga	100	140·2	197·2	213·1	174·8	186·0	152·3	162·6	133·6
Summa kostnader	100	141·8	164·0	162·3	161·3	164·9	161·2	175·2	178·1
Häraf:									
Betkostnad	100	148·5	167·3	166·2	166·6	168·7	166·9	183·5	193·7
Övriga kostnader ..	100	133·2	159·7	157·4	154·4	160·0	153·8	164·4	158·0
Tillverkning									
Råsocker ton	292 359	308 162	263 983	290 907	278 668	294 405	289 130	242 706	291 136
Raffinad ton	272 764	262 650	237 237	239 641	273 575	233 778	248 244	219 084	214 577

I anslutning till sammanställningen har nämnden anfört.

Kostnaderna, som de närmaste efterkrigsåren företett nedgående tendens, ha de två senaste åren åter starkt ökat. De för det senaste året i sammanställningen angivna kostnaderna giva likväl icke något fullgiltigt uttryck för kostnadsutvecklingen, enär verksamhetsåret avser endast nio månader och dessutom de genom det förkortade verksamhetsåret minskade kostnaderna till största delen okorrigerade utslagits på en för året starkt ökad råsockertillverkning. Särskilt råsockerbrukens fasta kostnader äro därför i sammanställningen för lågt angivna. Av siffrorna framgår emellertid, att jämförda med utgångsåret flertalet kostnader utvisa starka stegringar. Endast kapitalkostnaderna visa nedgång. Den för sockrets tillverkningskostnader mest avgörande kostnadsposten, betkostnaden, har i det närmaste fördubblats, den utgjorde 1948/49 193,7 procent av förkrigskostnaden och 61,2 procent av årets totalkostnad. Av övriga kostnader förete emballage och bränsle de största stegringarna. Kostnadsökningen i fråga om löner är trots de senaste årens fortgående lönestegringar mindre framträdande, enär de i betydande utsträckning kunnat motverkas av rationalisering och förenklade tillverkningsmetoder. Underhållskostnaderna utvisa det senaste året stegring, beroende på under tidigare år eftersatt underhåll samt för året ökade nedskrivningar å nyanskaffat material. Stegningen i råsocker- och raffinadfrakter är en följd av ökade sjö- och järnvägsfrakter. Avskrivningarna redovisas i tabellen senaste året på grund av ökningen i råsockertillverkningen i stort sett oförändrade, ehuru de under året ökat genom företagen extra avskrivning å cirka 980 000 kronor. Skatteökningen 1948/49 är en följd av den för året ökade kapitalräntan. Oaktat räntan å det av riksbanken vid förefallande behov tillhandhållna finansieringskapitalet under det senast gångna året ökat från 0,5 till 1,5 procent, är räntekostnaden oförändrat låg — endast 22,7 procent av förkrigsräntorna — en följd av bolagets starkt förbättrade likviditet och därav föranlett minskat behov av finansieringskapital. Nedgång gent emot förkrigsåret företer slutligen även kapitalräntan (vinsten å sockerrörelsen), liggande inom den låsta posten. Den har under alla de statsreglerade åren, frånsett 1945/46, legat under förkrignivån och utgjorde 1948/49 68,6 procent av denna. Resultatförbättringen detta senare år är huvudsakligen en följd av den för året väsentligt ökade råsockertillverkningen men även i icke obetydlig mån av bolagets fortgående rationaliseringsarbete. Totalt ha enligt sammanställningen tillverkningskostnaderna senaste verksamhetsåret ökat från 175,2 till 178,1, varav betkostnaden ökat från 183,5 till 193,7, medan övriga kostnader nedgått från 164,4 till 158,0, allt i procent av 1938/39 års kostnader.

Differensen mellan tillverkningskostnader och bolagets medelförsäljningspris belyses av den å nästa sida intagna sammanställningen, däri siffrorna för förkrigsåret angivits med 100.

Under hänvisning till sammanställningen har nämnden framhållit, att förlusten å sockerrörelsen varit i ett fortgående kraftigt stigande intill året 1946/47, då spänningen mellan tillverkningskostnader och försäljningspris kraftigt minskades huvudsakligen på grund av sockerprisets ökning detta år från 49 till 63 öre per kilogram. De två senast gångna åren har medelförsäljningspriset ökat i högre grad än tillverkningskostnaderna. Särskilt har detta varit fallet 1948/49, då överskottet trots betprisets och den låsta pos-

	1938/ 39	1941/ 42	1942/ 43	1943/ 44	1944/ 45	1945/ 46	1946/ 47	1947/ 48	1948/ 49
Betkostnad	100	148·5	167·8	166·2	166·6	168·7	166·9	183·5	193·7
Övriga tillverkningskostnader	100	133·2	159·7	157·4	154·4	160·0	153·8	164·4	158·0
Summa tillverkningskostnader	100	141·8	164·0	162·3	161·3	164·9	161·2	175·2	178·1
Biprodukter, sirap och fraktdifferenser	100	174·7	137·7	135·5	115·1	93·1	92·5	127·7	128·3
Summa tillverkningskostnader % biprodukter	100	141·0	169·2	167·5	168·4	174·5	170·4	182·6	185·8
Medelförsäljningspris i Sverige....	100	132·7	147·2	148·1	147·4	146·2	164·5	186·2	169·1
Medelförsäljningspris inkl. export.	100	—	—	—	148·7	146·8	—	—	—

tens ökning med respektive 30 öre per deciton betor och 2,³⁷ öre per kilogram råsocker ytterligare ökat, beroende dels på den stora råsockerproduktionens inverkan på de fasta kostnadernas storlek, dels på att 1948 års prisökning — 2,²⁵ öre per kilogram — verkat hela året, vilken verkan ytterligare förstärkts genom överprisets betydande stegring detta år. Trots att försäljningsintäkten sålunda icke oväsentligt överstiger tillverkningskostnaden, utvisar verksamhetsåret 1948/49 underskott å sockerrörelsen, beroende på att i självkostnadspriset å råsocker och raffinad icke innefattas kapitalränta, ersättning för adantsockertillverkningen samt fraktdifferenser. Då vidare det pris, vartill sockret enligt statsavtalet skall upptagas, understiger tillverkningskostnaden, korrigerad med här angivna kostnader, uppkomma förluster i form av nedskrivningskostnader, för råsocker med cirka 540 000 kronor och för raffinad med cirka 873 000 kronor. Lägges till här nämnda intäkter och kostnader förlusten å sirapstillverkningen, raffinad för omarbetning m. m. erhålles det av bolaget för verksamhetsåret 1948/49 redovisade underskottet 616 783 kronor 64 öre. För innevarande år, alltså verksamhetsåret 1949/50, kan såsom redan anförts förutses, att underskottet kommer att ytterligare öka på grund av den låsta postens stegring med 1,²⁶ öre per kilogram råsocker ävensom på grund av ökade kostnader särskilt för bränsle, emballage och frakter, vidare på grund av ökad förlust å sirapstillverkningen, överprisets nedgång samt slutligen på grund av lagerförändringar. Under förutsättning av oförändrade socker- och sirapspriser och under eljest lika förhållanden beräknas av anförda orsaker å sockerrörelsen för räkenskapsåret 1949/50 framkomma ett underskott å cirka 9 800 000 kronor, varigenom statsregleringens vid verksamhetsårets ingång förefintliga fordran å cirka 5 017 000 kronor kommer att förvandlas i en statsregleringens skuld till bolaget å cirka 4 900 000 kronor. För åren 1948/49 och 1949/50 sammanfalla såsom tidigare nämnts icke räkenskapsår och avtalsår. Räkenskapsåren omfatta sålunda tidsperioderna 1 augusti 1948—30 april 1949 och 1 maj 1949—30 april 1950, medan avtalsåren avse perioderna 1 augusti 1948—31 juli 1949 och den 1 augusti 1949—30 april 1950. För de båda räkenskapsåren redovisar bolaget underskott å

sockerrörelsen med respektive cirka 617 000 kronor och cirka 9 800 000 kronor, medan samma underskott för avtalsåren enligt upprättade kalkyler utgöra cirka 7 120 000 kronor och 3 297 000 kronor. Differenserna i resultatet mellan räkenskaps- och avtalsår förklaras såsom redan nämnts av kostnadsförskjutningar mellan de båda åren, av lagerförändringar ävensom av svårigheterna att åstadkomma en fullt tillförlitlig fördelning av kostnaderna mellan tidsperioderna i fråga. Sammanlagda ersättningen för de låsta kostnadsposterna och sammanlagda underskotten för hela tvåårsperioden bliva emellertid desamma och såväl räkenskaps- som avtalsår komma att per den 30 april 1950 redovisa samma saldo å statsregleringens konto, d. v. s. en statsregleringens skuld till bolaget å — så långt nu kan bedömas — cirka 4 900 000 kronor.

I sin skrivelse har sockernämnden slutligen rörande bidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter vid enskilda järnvägar meddelat, att av de medel, som anvisats för ifrågakarande ändamål, resterade 9 085 kronor 67 öre, samt att detta belopp icke torde komma att tagas i anspråk.

Anordningar för lastning och lossning av sockerbeter.

I syfte att underlätta järnvägstransporter av sockerbeter ha sedan år 1940 särskilda åtgärder vidtagits genom byggande vid olika järnvägsstationer inom betdistrikten av arbetsbesparande anordningar för lastning och lossning av betor. För ändamålet ha anvisats *dels* Bidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter tillhopa 1 250 000 kronor, *dels* till Anordningar för lastning och lossning av sockerbeter vid statens järnvägar sammanlagt 4 515 000 kronor, *dels ock* till Lån till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter 400 000 kronor. Från statens järnvägars dispositionsanslag ha dessutom ställts till förfogande 2 195 400 kronor för dylika anordningar vid statens järnvägar. Kungl. Maj:t har den 21 juni 1940 utfärdat kungörelse (nr 547) angående bidrag och lån av statsmedel till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter, vilken kungörelse ändrats genom kungörelsen nr 199/1943.

I skrivelse den 30 augusti 1949 har *Sveriges betodlares centralförening* — under framhållande av den avgörande betydelse, som tillfredsställande lastningsanordningar numera hade för en rationellt bedriven sockerbetsodling — hemställt, att före 1950 års betkampanj lastningsanordningar för sockerbeter måtte komma till stånd vid följande stationer vid statens järnvägar.

I Skåne

Utbyten av österslövselevatorer mot skopkranar vid

Svenstorp	54 000
Smedstorp	53 000
V. Klagstorp	53 000

Skartofta	61 000	
Avgår enl. 1948 års planl. bev. medel för skopkran i Sjöbo	61 000	
Tillkommer för uppsättning av österslövselevator i Sjöbo	32 000	32 000
Klingelstad		55 000
<i>Nyanläggningar</i>		
Kärreberga		29 000
Vejbyslätt		31 000
Heagård		39 000
Förslövsholm		22 000
Ny lastningsplats mellan Vittskövle och Degeberga.....		100 000
Tollarp		75 000
<i>Kompletteringsarbeten</i>		
<i>Betmassalossningsplaner i</i>		
Spannarp	6 000	
Löddeköpinge	2 500	
Dösjöbro	6 500	15 000
10 st. nockspel		48 000
10 st. lyftspel		40 000
<i>Å Öland</i>		
<i>Nyanläggningar</i>		
Löttorp		35 000
Persnäs		35 000
		Kronor 716 000.

Över föreningens skrivelse ha yttranden avgivits av järnvägsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statens industrikommission och statens sockernämnd.

Järnvägsstyrelsen anför att de föreslagna anläggningarna knappast kunna anses vara av någon högre angelägenhetsgrad. Centralföreningens framställning bör icke föranleda någon åtgärd, förrän styrelsen varit i tillfälle att på grundval av en inom styrelsen pågående undersökning närmare uttala sig angående de föreslagna anordningarnas berättigande ur ekonomisk synpunkt. Styrelsen framhåller, att den i de flesta yttranden över de årligen återkommande framställningarna i saken ifrågasatt lämpligheten av att de betydande kostnaderna för lastningsanordningar skola bestridas av medel, vilka belasta statens järnvägars driftsräkning och kapitalkonto, åtminstone då anordningarna gällt platser, där belastningen icke varit av mera betydande storleksordning. Sina synpunkter i frågan har styrelsen vidare utvecklat i en promemoria, som överlämnats till kommunikationsdepartementet. Däri har styrelsen uttalat, bland annat, att en mera tillförlitlig beräkning beträffande räntabiliteten av utförda respektive föreslagna anläggningar näppeligen kan åstadkommas utan en ingående undersökning av förhållandena på de olika platserna. Den utredning, som i anslutning härtill igångsatts inom styrelsen, åsyftar dels att vinna en i möjligaste mån

adekvat uppfattning om lönsamheten av bettrafiken i dess helhet, dels ock att få klarlagt, huruvida lastningskostnaderna skulle kunna nedbringas exempelvis genom införande av lastningsanordningar, vilkas utnyttjande icke är begränsat till den förhållandevis korta tidsperiod, då betskörden pågår. Utredningen grundar sig på förhållandena under 1949 års betkampanj, som i detta syfte gjorts till föremål för särskild undersökning. Resultatet av undersökningen kan knappast föreligga tidigare än under våren 1950.

Styrelsen anser sig i detta sammanhang böra meddela, att de anslag, som under åren 1946—1949 anvisats till utförande av belastningsanordningar, uppenbarligen icke komma att till fullo täcka kostnaderna för de anläggningar, som därmed avsetts. Orsaken härtill är främst att finna i det förhållandet, att kostnaderna för anläggningarna vid Svedala och Hammenhög komma att uppgå till ej oväsentligt högre belopp än dem som angivits i propositionen nr 195 till 1949 års riksdag och vilka torde grunda sig på approximativ uppskattning. Vidare har den allmänna prisstegringen inom olika områden förorsakat kostnadsökningar i en omfattning, som icke förutsetts vid beräkningarnas upprättande. Styrelsen förbehåller sig därför att, sedan kostnaderna kunnat mera slutgiltigt överblickas, få inkomma med framställning om ytterligare medelsanvisning för redan beslutade anläggningar.

Arbetsmarknadsstyrelsen finner sig ur de synpunkter, som styrelsen har att beakta, böra tillstyrka framställningen. De mekaniska lastningsanordningarna ha nämligen visat sig vara arbetsbesparande och sålunda bidra till att minska arbetskraftsbehovet vid betlastningen.

Statens industrikommission har icke något att erinra mot att erforderliga medel ställas till förfogande för utförande av de föreslagna anläggningarna. Kommissionen framhåller emellertid samtidigt, att anläggningarna knappast kunna väntas bli färdiga till betkampanjen år 1950. För närvarande råder nämligen allttjämt stor orderanhopning hos de verkstäder, som kunna komma i fråga för leverans av denna utrustning.

Statens sockernämnd förordar, att ett belopp av 526 000 kronor skall ställas till förfogande för utförande av betlastningsanordningar. Sockernämnden föreslår vidare, att — utöver det yrkade anslagsbeloppet — tilläggsanslag skola ställas till järnvägsstyrelsens förfogande för att täcka underskott å tidigare för ändamålet beviljade anslag, som uppstått genom kostnadsstegringar å äldre anläggningar. Förstnämnda belopp fördelar sig å olika anordningar i enlighet med en å nästa sida intagen, vid skrivelsen fogad sammanställning.

Till stöd för sin framställning anför sockernämnden i huvudsak följande.

Sockernämnden har ansett lämpligt att med sockerbolaget och statens järnvägar ävensom med betodlarna diskutera behovet och angelägenhetsgraden av de ifrågasatta anordningarna. Med anledning av de därvid framkomna synpunkterna har sockernämnden funnit anslag böra beviljas för följande av de järnvägsstationer, som upptagits i framställningen, nämligen Skartofta, Vittskövle—Degeberga, Löttorp och Persnäs, varjämte anslag jämväl bör upptagas för begärda 10 nockspel och 10 lyftspel och för kom-

Järnvägsstation	Betor i ton	Kostnad enligt SJ Kronor	Maskin
1. Skartofta	3 700	57 000	Utbyte mot Landsverks skopkran
Sjöbo	3 100	34 000	Österlövselevatorn från Skartofta
		<u>91 000</u>	
Avgår 1948 års anslag till Sjöbo		<u>54 000</u>	37 000
2. 10 nockspel och 10 lyftspel		88 000	— — —
3. Vitlskövle—Degeberga	4 400	116 000	Ny skopkran
4. Löttorp (Öland)	2 300	35 000	Kalmarelevator
5. Persnäs (Öland)	2 300	35 000	»
6. Komplettering av betmasseplaner		15 000	— — —
7. Håkanstorp (Västergötland)	12 000	100 000	Mekanoelevator
Valtorp (Västergötland)	5 000	100 000	»
		<u>Summa kronor</u>	<u>526 000</u>

plettering av betmasseplanerna vid Spannarp, Löddeköpinge och Dösjöbro. För övriga järnvägsstationer, som omfattas av framställningen, anser sockernämnden att något anslag för närvarande icke bör beräknas. Frågan om anslag för sistnämnda stationer bör anstå till kommande år.

Vad angår anslagsbehovet ha från statens järnvägar företetts kostnads-kalkyler å anordningarna ifråga, vilka något avvika från de i framställningarna verkställda kostnadsberäkningarna. Sockernämnden har ansett sig böra lägga de förra till grund för sina beräkningar av anslagsbehovet. Anmärkas må emellertid, att 1948 års planläggning bland annat avsåg anskaffande av en skopkran för Sjöbo, för vilket ändamål anvisades ett belopp av 54 000 kronor. Enligt statens järnvägars i anledning av framställningen nu uppgjorda planläggning skall Skartofta, som f. n. har en österlövselevator, få denna utbytt med den för Sjöbo avsedda landsverkselevatorn, medan Sjöbo i stället kommer att utrustas med den nuvarande österlövselevatorn i Skartofta. Vid anslagsberäkningen må avdrag göras för nämnda år 1948 för Sjöbo anvisade belopp 54 000 kronor.

Sedan Sveriges betodlares centralförening gjorde sin framställning, har sockerbolaget träffat beslut om nedläggande av sockerbruket i Lidköping, varvid under förutsättning att tillräcklig betodling uppehålls i Skaraborgs län betproduktionen inom sagda län avses skola levereras till sockerbruket i Linköping. För att underlätta sagda leveranser har sockerbolaget föreslagit att lastnings- och lossningsanordningar skola uppföras på järnvägsstationerna i Håkanstorp och Valtorp. Kostnaderna för mekanoelevatorn å vardera av de båda angivna järnvägsstationerna med eventuellt förlängda tippningstråg ha beräknats till 100 000 kronor. Sockernämnden finner det betydelsefullt att de sålunda ifrågasatta anläggningarna, vilka synas kunna färdigställas till 1950 års betkampanj, komma till utförande. Under förutsättning att överenskommelse om betodlingens upprätthållande i länet kan komma att träffas mellan sockerbolaget och den lokala betodlarföreningen vill sockernämnden förorda att anslag beviljas för ändamålet med erforderligt belopp.

Förslag till avtal med Svenska sockerfabriksaktiebolaget m. m.

Genom beslut den 4 november 1949 uppdrog Kungl. Maj:t åt en förhandlingsdelegation, bestående av landshövdingen Bo Hammarskjöld, ordförande, jämte ordförandena i statens sockernämnd, statens livsmedelskommission och statens priskontrollnämnd, att vidtaga de förberedande åtgärder med avseende å sockerbetsodling och sockertillverkning samt därmed sammanhängande frågor, som ansågos påkallade för att möjliggöra att avtal i god tid skulle kunna träffas rörande 1950 års sockerproduktion m. m. Med anledning därav har förenämnda delegation verkställt erforderliga utredningar samt förhandlat med styrelsen för Sveriges betodlares centralförening och representanter för Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande villkoren för 1950 års betodling och sockerproduktion. Ordförandena i Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet landsbygdens folk ha närvarit vid några av dessa förhandlingar.

I skrivelse den 20 mars 1950 har delegationen framlagt en redogörelse för förhandlingarna jämte vissa förslag rörande sockerbetsodlingen och sockerfabrikationen under år 1950.

Beträffande delegationens förhandlingar med Sveriges betodlares centralförening har i skrivelsen inledningsvis redogjorts för två av betodlareföreningen och av statens livsmedelskommission var för sig uppgjorda men till slutresultatet i huvudsak överensstämmande kalkyler angående den kostnadsförändring för sockerbetsodlingen, som nu kunde beräknas för år 1950 i jämförelse med år 1949. Vidare ha i skrivelsen redovisats vissa synpunkter och förslag som framförts under överläggningarna.

I anslutning till vad som förekommit vid förhandlingarna har delegationen framlagt följande förslag till villkor för 1950 års betodling.

1. Grundpriset för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt skall, därest odlingen understiger 50 200 hektar, utgöra 5 kronor 35 öre. Med hänsyn till önskvärdheten av att årets odling av sockerbetor får större omfattning än under närmast föregående år skall till detta pris göras stimulantstillägg beroende av den odlade arealen i enlighet med följande bestämmelser: För varje helt 200-tal hektar, varmed odlingen överstiger 50 000 hektar, ökas grundpriset med 1 öre, dock att grundpriset icke skall överstiga 5 kronor 55 öre, vilket pris uppnås vid en odling omfattande minst 54 000 hektar. Till grund för prisberäkningen skall ligga den av Svenska sockerfabriksaktiebolaget med utgångspunkt från en representativ uppmätning på sedvanligt sätt beräknade totala sockerbetsarealen.

I anslutning till dessa bestämmelser antecknas, att en förutsättning från statsdelegerades sida för tillstyrkan av förenämnda stimulantstillägg är att centralföreningen enligt under förhandlingarna gjord försäkran skall medverka till att en utökning av sockerbetsodlingen kommer till stånd, där sådan är möjlig.

Därest socialstyrelsens levnadskostnadsindex skulle stiga i sådan omfattning att det mellan Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisations-

nen träffade kompensationsavtalet aktualiseras, skall till priset för 100 kilogram betor göras tillägg med 9, 5 resp. 2,5 öre, om den ifrågasatta indexhöjningen bekantgöres i april, juli resp. oktober 1950. Å nu nämnda tillägg skall sockerhaltstillägg icke utgå.

Prisbestämmelserna å sockerbetor behållas i övrigt oförändrade från år 1949.

2. Beträffande frågan om rätt för odlare att i särskilda fall plöja upp besått betfält antecknas, att centralföreningen och sockerbolaget överenskommit om samråd för påskyndande av avgörandet av sådana frågor.

3. Här ej särskilt nämnda bestämmelser i gällande betodlingskontrakt behållas jämväl för år 1950 under iakttagande tillika av vad som överenskommits vid direkta förhandlingar mellan centralföreningen och sockerbolaget.

4. Beträffande melasstilldelningen år 1950 erhåller betodlare ett fat om cirka 250 kilogram för varje påbörjat hektar till ett pris av 3 öre per kilogram beträffande före den 1 december uttagen kvantitet och 4 öre per kilogram beträffande därefter uttagen kvantitet. Därjämte äger odlare erhålla ett halvt fat för varje påbörjat hektar till ett pris av 14 öre per kilogram.

5. I avseende å traktortågen antecknas, att den intill den 31 december 1949 gällande dispensförordningen förlänats förlängd giltighet till och med den 31 december 1950.

6. Beträffande statsbidrag till kockahushåll antecknas, att arbetsmarknadsstyrelsen, under förutsättning att överenskommelse träffas angående villkoren i övrigt för 1950 års betodling, ämnar göra framställning till socialdepartementet om att arvode till husmödrar vid kollektiva hushåll för betarbetare skall kunna utgå med 5 kronor per husmor och dag, därest arbetarantalet uppgår till lägst 5 men högst 9 personer, och med 10 kronor per husmor och dag, därest arbetarantalet överstiger 9 personer. Betodlarnas önskemål om bibehållande för år 1950 av vad hittills gällt om reseersättning för betarbetare torde, enligt vad som inhämtats från arbetsmarknadsstyrelsen, bliva tillgodosett.

7. Det förutsättes, att arbetsmarknadsmyndigheterna och arbetsförmedlingen effektivt medverka vid rekrytering av erforderlig arbetskraft för betornas skötsel och upptagning.

8. Statsdelegerade förorda, att höjning av frakter för betor, där transporten genom sockerbolagets försorg skedde per bil eller båt, ej vidtages för nästa kampanj.

9. Beträffande betlastningsanläggningarna m. m. antecknas, att statsdelegerade ville medverka till färdigställandet av såväl tidigare beslutade som av statens sockernämnd nu tillstyrkta nyanläggningar.

10. Beträffande villkoren för odling och leverans av i Västergötland odlade betor skola gälla följande särskilda bestämmelser.

Teckningen sker för ett år i taget.

Betorna emottagas endast vid Håkanstorps och Valtorps vägstationer, där också biprodukterna avhämtas av odlarna.

Under förutsättning att statsbidrag erhålles i samma utsträckning som vid tidigare anläggningar och att ärendet kan handläggas så snabbt, att uppsättning hinner ske till kampanjen 1950, emottagas betorna på båda stationerna genom tippning i betlastningsmaskiner.

Odlarna skola teckna kontrakt med SJ om rätten att använda betlastningsmaskinerna åren 1950—54, men avgiften inbetalas genom sockerbolagets försorg.

All betmassa skall uttagas i form av betfor. Den tillhandahålles vid nämnda vägstationer till samma pris som legotorkad betfor betingar

vid bolagets bruk i Linköping. År 1950 rabatteras dock priset med 5 öre. År 1951 lämnas 2½ öres rabatt.

Melassen tillhandahålles fraktfritt vid de två förenämnda vågstationerna.

Vid biltransport av betor på mer än 5 km avstånd till någon av angivna båda stationer skall odlarnas fraktandel icke överstiga 24 öre per dt, dock med de undantag som betingas av bestämmelserna i betodlingskontraktet § 5, första stycket.

I övrigt gälla leveransbestämmelserna i betodlingskontraktet till Linköping med de ändringar och tillägg, varom centralföreningen kan träffa överenskommelse med sockerbolaget.

Betpris och odlingsvillkor i övrigt fastställas för varje år liksom tidigare genom förhandlingar mellan representanter för staten, betodlarna och sockerbolaget.

I anslutning härtill förklara statsdelegerade att de ämna verka för att erforderliga anslag och byggnadstillstånd lämnas för utförande av nödvändiga förbättringsarbeten å de allmänna vägarna till Håkanstorps- och Valtorps järnvägsstationer.

Enligt vad som anföres i delegationens skrivelse har förslaget antagits vid Sveriges betodlares centralförenings stämma den 15 mars 1950.

Delegationen har härefter övergått till en redogörelse för förhandlingarna med sockerbolaget. Till förhandlingarna hade på sedvanligt sätt från bolaget införskaffats erforderligt siffermaterial m. m., vilket siffermaterial legat till grund för dessa. Rörande innebörden av bolagets kalkyler för verksamhetsåret 1950/51, i vad dessa avse den låsta posten, har delegationen hänvisat till den å nästa sida intagna sammanställningen. I denna ha till jämförelse även intagits vissa uppgifter, avseende motsvarande kostnadsposter under innevarande och närmast föregående år. I kalkylerna för 1950/51 har beaktats den sänkning av kostnaderna, som åtföljer nedläggningen av sockerbruket i Lidköping. För den låsta kostnadspostens del beräknar bolaget denna kostnadssänkning till omkring 1 500 000 kronor för nästa bokslutsår.

I anslutning till sammanställningen har delegationen framhållit, att bolaget i denna förutom s. k. tabellenliga normala avskrivningar upptagit ett belopp av 3 894 000 kronor för meravskrivningar på maskiner och inventarier. Dessa meravskrivningar ha beräknats så, att de tillsammans med de tabellenliga avskrivningarna av hithörande kapitalföremål motsvara normal avskrivning å ett maskin- och inventarievärde, uppgående till 75 procent av de av bolaget uppskattade återanskaffningsvärdena för maskiner och inventarier. Delegationen erinrar i detta sammanhang även om att sockerbolaget vid de senaste årens förhandlingar gjort gällande, att bolagets ordinarie avskrivningar vore i lägsta laget, varför till ett kommande år borde upptagas till behandling en plan, som i princip utginge från avskrivning på basis av bolagets återanskaffningskostnader. Med anledning härav uttalade delegerade vid 1948 års förhandlingar — utan att därvid taga ställning till återanskaffningsprincipen — att i god tid före nästa års förhandlingar borde,

Sammanställning av låsta kostnader (1 000 kronor).

	Enligt sockerbolagets bokslut för 1948/49		Enligt sockerbolagets kalkyler februari 1950			
	$(\frac{1}{8} 1948 - \frac{30}{4} 1949)$ 291 331 ton råsocker	$(\frac{1}{8} 1948 - \frac{31}{7} 1949)$ 291 331 ton råsocker	För 1949/50 $(\frac{1}{5} 1949 - \frac{31}{7} 1949)$ 290 754 ton råsocker	För $\frac{1}{5} 1950 - \frac{30}{4} 1951$ vid en råsockerkvantitet av		
				230 000 ton	272 000 ton	290 000 ton
Underhåll	7 378	9 738	9 964	6 000	6 000	6 000
Avskrivningar	6 718	6 774	8 697	4 870	4 870	4 870
Meravskr. ber. på återansk. värdet	—	—	—	3 894	3 894	3 894
Skatter	3 181	4 128	4 010	3 700	3 700	3 700
Omkostnader (fri disposi- tion)	300	300	300	300	300	300
Personalkostnader (avlö- ningar m. m.)	19 101	23 743	24 105	22 992	24 485	25 125
Vägpersonalavlöningar...	797	797	768	618	731	780
Pensioner	894	1 188	1 283	1 335	1 335	1 335
Försäkringar	449	589	532	465	501	512
Betfrö	2 100	2 100	2 324	2 068	2 445	2 608
Kalksten	1 249	1 249	1 311	1 059	1 251	1 335
Kalkstensfrakter	224	224	210	172	203	217
Förbrukningsmaterial för drift	1 068	1 146	1 068	925	1 096	1 169
Betfrakter	3 632	3 632	3 578	2 944	3 483	3 717
Råsockerfrakter	—	—	2 236	2 188	2 620	2 736
Omkostnader	1 772	2 116	2 135	2 060	2 060	2 060
Nedskrivning av förnöden- heter	400	400	—	—	—	—
Regleringskonto	124	130	60	—	—	—
Kapitalränta	2 954	4 084	3 500	4 100	4 100	4 100
Nedskrivning av aktier och reverser	121	121	—	—	—	—
Summa	52 462	62 459	66 081	59 690	63 074	64 458
Belopp i öre per kilogram råsocker	18·01	21·44	22·73	25·95	23·19	22·23

närmast av bolaget självt under granskande medverkan av sockernämnden, verkställas en översyn av bolagets avskrivningspolitik. Vid 1949 års förhandlingar framlade bolaget en avskrivningsplan baserad på återanskaffningsvärdena. Denna förelåg dock icke å sådan tid, att den före förhandlingarna kunde underkastas önskvärd granskning. Bland annat med hänsyn härtill ställde sig delegerade vid dessa förhandlingar alltjämt avvaktande i principfrågan. Sedan bolaget nu företagit en ny utredning i frågan, vilja statsdelegerade framhålla att de, även om det i princip kunde betraktas som befogat att avskrivning skedde på basis av återanskaffningsvärdena, i det rådande ekonomiska läget icke kunnat förorda denna princip.

Angående förhandlingarna med sockerbolaget om den låsta kostnadsposten har delegationen anfört i huvudsak följande.

Årets förhandlingar med bolaget om den låsta kostnadsposten ha koncentrerats till frågorna om nyssnämnda meravskrivningsbelopp samt om den råsockerkvantitet, som bör läggas till grund för multipelberäkningen. I fråga om råsockerproduktionen hade bolaget i sina kalkyler beträffande »multipeltröskeln» utgått från en areal av 49 000 hektar samt en råsockerproduktion per hektar av 5 548 kilogram, som svarade mot det senaste faktiska femårsmedeltalet. Råsockerproduktionen skulle härvid utgöra 272 000 ton eller 12 000 ton mer än den kvantitet, som har lagts till grund för multipelberäkningarna under de två närmast föregående åren. Med tillämpning därjämte av återansknifningsprincipen för avskrivningarna kunde beloppet per kilogram råsocker beräknas till 23,¹⁹ öre.

Statsdelegerade genmålde häremot bland annat att man i årets jordbrukskalkyl utgått från en areal av 50 000 hektar och en betskörd av 35 000 kilogram per hektar. En höjning av betskörden per hektar till nämnda kvantitet hade gjorts i kalkylen med hänsyn bl. a. till att förbrukningen av konstgödsel numera vore helt fri. Den i kalkylen upptagna skörden per hektar, som närmast svarade mot medelskörden under de sista tre åren, låge något högre än det sista femårsmedeltalet. Vid normal sockerhalt (17,⁵ procent) skulle råsockerproduktionen enligt dessa förutsättningar uppgå till ca 285 000 ton. Med hänsyn till det stimulanstillägg till betpriset som delegerade hade för avsikt att föreslå borde det vara rimligt att höja denna kvantitet till 290 000 ton vid multipelberäkningen. Vad angår avskrivningsbeloppet, ville delegerade gå med på att ett visst fixerat belopp för meravskrivningen togs i beaktande på liknande sätt som skett tidigare år. De av bolaget kalkylerade meravskrivningarna borde därvid räknas ned från 3 894 000 till 2 000 000 kronor. Multipeln per kilogram råsocker skulle enligt dessa förutsättningar utgöra 21,⁵⁷ öre.

På detta stadium av förhandlingarna förutsatte såväl delegerade som bolaget, att multipeln skulle göras delvis beroende av den faktiska råsockerproduktionen enligt liknande metod som tillämpats under de två senaste åren.

Vid de fortsatta förhandlingarna förklarade sig bolagets representanter vara villiga att vid multipelberäkningen räkna med en råsockerkvantitet av 277 000 ton (motsvarande 50 000 hektar och samma råsockerproduktion per hektar som bolaget tidigare räknat med) under förutsättning att multipeln bleve bestående oavsett produktionens storlek. Statsdelegerade vidhöllo sitt tidigare framlagda förslag, dock att multipeln, beräknad vid en råsockerkvantitet av 290 000 ton, kunde tänkas bestå oberoende av den faktiska råsockerproduktionens storlek. Såsom ett alternativ till detta förslag kunde dock delegerade tänka sig en modifiering av den rörliga multipeln på så sätt, att den icke som hittills skulle göras beroende av totalskördens (d. v. s. råsockerproduktionens) storlek utan av odlingens omfattning, räknad i hektar, detta i viss analogi med vad som överenskommits med betodlarnas representanter. Vid en areal av 50 000 hektar skulle sålunda multipeln, sedan de av bolaget kalkylerade meravskrivningarna reducerats i enlighet med delegerades förslag, utgöra 22,²³ öre; för varje helt 200-tal hektar, varmed odlingen överstege 50 000 hektar, skulle multipeln sedan sjunka med 0,⁰³⁴ öre.

Efter enskild överläggning meddelade bolagets representanter, att de icke kunde acceptera den av delegerade föreslagna fixerade multipeln vid 290 000 ton råsocker och icke heller den alternativt föreslagna rörliga multipeln. De voro däremot beredda att godtaga ett belopp av 21,⁸² öre oberoende av produktionens storlek (detta belopp framkommer vid en råsockerproduktion av 285 000 ton, sedan meravskrivningarna i den låsta kostnadsposten reducerats i enlighet med delegerades förslag).

I förhandlingarnas slutskede nåddes enighet om att beloppet per kilogram råsocker skulle utgöra 21,80 öre och att detta belopp skulle bli bestående oavsett produktionens storlek.

I anslutning till de förda förhandlingarna med sockerbolaget har delegationen utarbetat följande förslag till överenskommelse rörande villkoren för sockertillverkningen m. m. under regleringsåret 1 maj 1950—30 april 1951. Förslaget, vilket i princip godtagits av sockerbolaget, innebär följande.

a) Det för tiden 1 augusti 1949—30 april 1950 gällande kontraktet mellan svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget angående sockertillverkningen m. m. förnyas att gälla för tiden 1 maj 1950—30 april 1951, därvid i det nya kontraktet skola gälla följande under b)—f) angivna ändrade bestämmelser.

b) Vad i det äldre kontraktet säges om tiden 1 augusti 1949—30 april 1950 skall i stället gälla tiden 1 maj 1950—30 april 1951, liksom vad i det äldre kontraktet säges rörande förhållandena den 30 april 1950 i stället skall avse den 30 april 1951.

c) 2 § erhåller följande ändrade lydelse. »Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående sockerbetsodling under år 1950 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlares centralförening överenskomna grunder samt under iakttagande tillika, att grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt skall, därest odlingen understiger 50 200 hektar, utgöra 5 kronor 35 öre. Uppgår odlingen till 50 200 hektar eller däröver ökas grundpriset med 1 öre för varje helt 200-tal hektar, varmed odlingen överstiger 50 000 hektar, dock att grundpriset ej skall överstiga 5 kronor 55 öre. Därest socialstyrelsens levnadskostnadsindex skulle stiga i sådan omfattning att det mellan Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen träffade kompensationsavtalet aktualiseras, skall till priset för 100 kilogram betor göras tillägg med 9, 5 respektive 2,5 öre, om den ifrågasatta indexhöjningen bekantgöres i april, juli respektive oktober 1950. Å de sist nämnda tilläggen skall sockerhaltstillägg icke utgå. Dessutom skall till odlare, som år 1950 tecknar kontrakt för leverans till Mörbylånga, Roma eller Linköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som ej överstiger ett kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med allenast 5 kronor.

I betodlingskontrakten — — — förändrats.

Bolaget — — — betpriset.

Vid teckning av betodlingskontrakt, avseende leverans till Linköpings eller Mörbylånga råsockerfabriker, — — — tillämpats.

Beträffande odling och leverans av i Västergötland odlade betor skola gälla härom särskilt bestämda villkor.»

d) 4 § 1 mom. första stycket erhåller följande ändrade lydelse. »Statens garanti — — — utan skall bolaget självt täcka dessa kostnader mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig ett belopp av 21,80 öre för varje under

räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Sagda öretal blir bestående oavsett produktionens storlek.»

e) Till 4 § 3 mom. andra stycket göres följande tillägg. »Därest efter särskilt medgivande bolaget upptager tillverkning av socker ur melass samt importerar melass, skall rörande dylik sidorörelse och härav berörda produkter i stället gälla vad härom särskilt bestämmes.»

f) I »Allmänna uttalanden från förhandlingarna» utgå punkterna 4, 5 och 6.

Departementschefen.

Under en följd av år ha statsmakterna genom avtal med såväl sockerindustrien som betodlarna reglerat sockernäringen i landet. Huvudprincipen för regleringen har varit, att staten enligt vissa bestämmelser tillförsäkrat Svenska sockerfabriksaktiebolaget ensamrätt till import av socker mot det att bolaget åtagit sig att inbjuda till teckning av kontrakt om sockerbetsodling i enlighet med av staten godkända grunder. Sedan ett antal år tillbaka garanterar staten därjämte bolaget täckning av vissa med sockertillverkningen förbundna kostnader, mot det att bolaget är redovisningsskyldigt för sina inkomster av sockertillverkningen.

I huvudsak synas samma principer böra gälla även för nästa tillverkningsår. Ett avtal mellan staten och sockerbolaget rörande sockerproduktionen bör alltså även i år genomföras.

Vid förhandlingar mellan å ena sidan en delegation, bestående av landshövdingen B. Hammarskjöld, ordförande, jämte ordförandena i statens sockernämnd, statens livsmedelskommission och statens priskontrollnämnd, samt å andra sidan styrelsen för Sveriges betodlares centralförening har delegationen framlagt förslag rörande villkoren för sockerbetsodlingen under år 1950. Dessa ha sedermera godkänts av föreningen vid föreningsstämman den 15 mars 1950.

De sålunda utarbetade villkoren för 1950 års odling avvika i några avseenden från dem, som gällde för 1949 års odling. Till en början skall grundpriset bestämmas i viss mån annorlunda än hittills. Grundpriset för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt skall utgöra 5 kronor 35 öre, därest odlingen understiger 50 200 hektar. Till detta pris skall emellertid göras ett stimulanstillägg, vilket skall utgå med 1 öre för varje helt 200-tal hektar, varmed odlingen överstiger 50 000 hektar. Grundpriset skall dock icke överstiga 5 kronor 55 öre, vilket pris uppnås vid en odling omfattande minst 54 000 hektar. Vidare skola med hänsyn till nedläggandet av sockerfabriken i Lidköping särskilda villkor gälla beträffande odling och leverans av i Västergötland odlade betor. I övrigt överensstämman villkoren för årets odling i huvudsak med de hittillsvarande. Sålunda skall även i år till odlare, som tecknar kontrakt avseende leverans till Mörbylånga, Roma eller Linköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor. För odling, som ej överstiger ett kvarts

hektar, skall arealtillägget dock utgå med allenast 5 kronor. I den mån intet särskilt omnämnts i delegationens förslag skall gälla vad som tillämpades förra året.

De sålunda angivna villkoren rörande sockerbetsodlingen under år 1950 synas böra godtagas.

Härefter torde jag till behandling få upptaga frågan om nytt avtal mellan staten och sockerbolaget. Förslag till ett dylikt avtal har upprättats av delegationen efter överläggningar med bolaget och överensstämmer med vissa jämkningar och avvikelser med det nu löpande avtalet, vilket giltighetstid utgår den 30 april 1950.

Enligt gällande avtal omfattar statens kostnadsgaranti ej posterna underhåll, avskrivningar, skatter, visst mindre belopp till bolagsstyrelsens fria disposition, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, vagnshyra, betfrö, betfrakter, råsockerfrakter, försäkringar samt förräntning av bolagets eget kapital (vinst). Bolaget får i stället för täckande av dessa poster tillgodoräkna sig ett belopp av 20,30 öre per kilogram tillverkat råsocker (den s. k. låsta kostnadsposten). Nyssnämnda belopp har beräknats med utgångspunkt från en råsockermängd av 260 miljoner kilogram. Fyra tiondelar av den sålunda låsta kostnadsposten äro fasta medan återstoden är rörlig på så sätt att den inom vissa gränser är proportionell mot det belopp, som kan beräknas per kilogram råsocker, när råsockermängden tillåtes variera.

Beträffande sistnämnda bestämmelser har delegationen förordat den ändringen, att den låsta kostnadsposten skall utgöra 21,80 öre och att detta belopp skall bli bestående oavsett produktionens storlek. Mot denna ändring har jag intet att erinra. Även i övrigt synes delegationens förslag kunna godtagas.

I anslutning till det anförda har utarbetats ett förslag till kontrakt mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. under tiden den 1 maj 1950—30 april 1951 med därtill fogade allmänna uttalanden från förhandlingarna (*bilaga 1*). Förslaget, som godtagits av sockerbolaget, ansluter sig med i det föregående angivna undantag i det väsentliga till nu gällande kontrakt. I övrigt tillåter jag mig hänvisa till kontraktsförslagets lydelse, som ej synes tarva ytterligare motivering.

Nedläggandet av Lidköpings sockerbruk medför, såsom framgått av det föregående, att de allmänna vägarna till Håkanstorps och Valtorps järnvägsstationer, varifrån västgötabetorna skola transporteras till Linköping, behöva förbättras. Kostnaderna härför torde få belasta sockerregleringen.

Det nu ifrågasatta avtalet synes lämpligen i huvudsak böra gälla under tiden den 1 maj 1950—den 30 april 1951. Såsom framgår av avtalets innehåll komma emellertid vissa av bestämmelserna att få giltighet även efter sistnämnda tidpunkt.

Grunderna för avtalet böra underställas riksdagen. Med hänsyn till rådande ovissa förhållanden kan den situationen möjligen inträffa, att under avtalstiden vissa ändringar i de avtalade bestämmelserna kunna bli nödvändiga. Jag förutsätter, att den omständigheten att avtalsgrunderna prövats av riksdagen ej skall utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, därest så av väsentligt ändrade förhållanden påkallas, med berörda parter överenskomma om av dylika omständigheter motiverade jämkningar i kontraktet ävensom eljest företaga de mindre jämkningar, som kunna finnas påkallade.

Vidare förutsättes, att riksdagen fattar beslut, att för tiden från den 31 januari 1951, då nu gällande importmonopol utgår, till och med viss framtida tidpunkt rätt att till riket införa socker icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Erforderliga närmare föreskrifter torde få utfärdas av Kungl. Maj:t. Det bör givetvis iakttagas, att importrätten lämnas fri beträffande de i 1 § andra och tredje styckena av kontraktet avsedda fallen. Beträffande den tidpunkt då införselmonopolet skall utlöpa är att märka, att, ehuru avtalet med bolaget är avsett att utgå den 30 april 1951, det med hänsyn till statens garanti rörande bolagets vid sagda dag förefintliga sockerlager synes nödvändigt, att riksdagens beslut om införselmonopolet får den innebörden, att Kungl. Maj:t har möjlighet att utsträcka giltighetstiden för detsamma intill dess garantien infriats genom lagrets försäljning. Detta kan antagas ha skett vid ingången av februari månad 1952.

Av statens sockernämnds i det föregående återgivna redogörelse framgår att å sockerrörelsen vid utgången av avtalsåret 1948/49 fanns ett överskott staten tillgodo. Enligt nämndens beräkningar kommer detta överskott emellertid att behöva tagas i anspråk under avtalsåret 1949/50 och dessutom ändock vid sagda års slut finnas ett underskott å närmare 5 000 000 kronor, vilket enligt avtalet skall täckas av staten. I främsta rummet beror denna försämring av driftresultatet på den höjning av betpriset, som vidtogs år 1948, samt på ökning av bränsle- och emballagekostnaderna. Även för det kommande verksamhetsåret kan man, enligt vad sockernämnden vidare upplyst, räkna med att underskott kommer att uppstå, om ej sockerpriset höjes. Storleken av denna brist har nämnden under vissa angivna förutsättningar beräknat till omkring 8 000 000 kronor.

Det underskott, som kan föreligga vid utgången av nu löpande avtalsår, synes böra regleras. Då detsamma uppkommit genom att sockerpriset hållits lägre än vad som motsvarat tillverkningskostnaderna, torde hinder ej böra möta att för ändamålet erforderligt belopp disponeras ur det anslag, som riksdagen hösten 1949 anvisade till subventionering av priserna å vissa livsmedel. På sätt framgår av propositionen nr 180 till innevarande års riksdag återstår ännu en avsevärd del av detta anslag odisponerad.

Resultatet av driften under avtalsåret 1950/51 blir självfallet beroende av faktorer, som ännu ej kunna överblickas, bland andra omfattningen och resultatet av sockerbetsodlingen under innevarande år. Med hänsyn härtill

synes det ej erforderligt, att man nu tager ställning till frågan hur ett eventuellt underskott under sagda avtalsår skall täckas. Jag vill emellertid framhålla, att man enligt min mening bör söka undvika ett dylikt underskott och sålunda vara beredd att justera sockerpriset uppåt, därest så skulle behövas för att täcka tillverkningskostnaden.

Till slut torde jag få erinra om att Kungl. Maj:t tidigare denna dag bemyndigat järnvägsstyrelsen att av statens järnvägars dispositionsanslag taga i anspråk högst 526 000 kronor för vidtagande av ytterligare belastningsanordningar vid statens järnvägar. Beträffande de anordningar, som föreslagits vid andra stationer än Håkanstorp och Valtorp, har därvid förutsatts, att frågan kan komma att omprövas, därest den av järnvägsstyrelsen omförmälda utredningen skulle bli slutförd i så god tid, att möjlighet till en sådan omprövning gives. Frågan om avskrivning av investeringsbeloppet torde framdeles få anmälas av chefen för finansdepartementet.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) besluta, att för tiden från och med den 1 februari 1951 till och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock senast den 31 januari 1952, rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som må erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt; samt

3) medgiva, att avtal må träffas mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förut anförde.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Greta Lüzell.

F ö r s l a g
till
K o n t r a k t
mellan svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget
angående sockertillverkningen m. m. under tiden 1 maj
1950—30 april 1951.

Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan Svenska sockerfabriksaktiebolaget, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskommelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 9 § omnämnda tid att annan än bolaget ej skall äga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tullager eller provianteringsfrilager av nyss omnämnda vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

Utan hinder av vad ovan sägs äger staten rätt att till riket införa de myckenheter socker, som staten anser erforderligt anskaffa, varvid emellertid förutsättes, att försäljningen av sålunda importerat socker sker med anlitan- de av bolaget. Bolagets verksamhet med importsocker skall bedrivas såsom en från verksamheten enligt förevarande kontrakt fristående rörelse, regle- rad genom särskilt avtal mellan staten och bolaget. De utgifter, som äro för- enade med importvarans anskaffande (däri inräknat ränta å i denna rörelse investerat kapital), lagring, försäljning m. m., skola alltså icke ingå under statens garanti enligt 4 § här nedan, utan gäller angående dylika utgifter liksom rörande redovisning av de å importverksamheten uppkommande in- komsterna vad därom i särskild ordning överenskommes mellan staten och bolaget.

2 §.

Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående sockerbetsodling under år 1950 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlares centralförening överenskomna grunder samt under iakttagande tillika, att grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt skall, därest odlingen understiger 50 200 hektar, utgöra 5 kronor 35 öre. Uppgår odlingen till 50 200 hektar eller däröver ökas grundpriset med 1 öre för varje helt 200-tal hektar, varmed odlingen överstiger 50 000 hektar, dock att grundpriset ej skall överstiga 5 kronor 55 öre. Därest socialstyrelsens levnadskostnadsindex skulle stiga i sådan omfattning att det mellan Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen träffade kompensationsavtalet aktualiseras, skall till priset för 100 kilogram betor göras tillägg med 9, 5 respektive 2,5 öre, om den ifrågasatta indexhöjningen beaktas i april, juli respektive oktober 1950. Å de sist nämnda tilläggen skall sockerhaltstillägg icke utgå. Dessutom skall till odlare, som år 1950 tecknar kontrakt för leverans till Mörbylånga, Roma eller Linköpings råsockerfabrik, utgå ett areallägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som ej överstiger ett kvarts hektar, areallägget skall utgå med allenast 5 kronor.

I betodlingskontrakten skall intagas erinran om den mellan Kungl. Maj:t och Sveriges betodlares centralförening träffade överenskommelsen, att på hemställan av sagda förening må genom visst skiljemannaförfarande omprövning ske, huruvida höjning av betpriset kan anses motiverad med hänsyn till sådan stegring av kostnaderna för produktionen av betor, som innebär att förutsättningarna för det avtalade priset i någon mera betydande mån förändrats.

Bolaget åtager sig att iakttaga vad enligt nyssberörda skiljemannaförfarande må bliva bestämt beträffande eventuell höjning av betpriset.

Vid teckning av betodlingskontrakt, avseende leverans till Linköpings eller Mörbylånga råsockerfabrik, skola dock i fråga om täckningsersättning och bidrag till järnvägsfrakter gälla i huvudsak samma grunder, som här om tidigare tillämpats.

Beträffande odling och leverans av i Västergötland odlade betor skola gälla härom särskilt bestämda villkor.

3 §.

Bolaget är skyldigt att vid försäljning av socker och sirap samt vid sockertillverkningen erhålla biprodukter tillämpa de priser och försäljningsvillkor, som av Kungl. Maj:t fastställas.

Finner bolaget att på grund av ändrade förhållanden eller eljest ändring bör ske i fråga om priser eller försäljningsvillkor, som nyss nämnts, har bolaget att med förebringande av erforderlig utredning göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t.

4 §.

För avtalstiden 1 maj 1950—30 april 1951 är bolaget gentemot staten redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter, och åtager sig staten att — med den inskränkning, som följer av bestämmelserna i 1 mom. här nedan — svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därvid skola särskilt följande grunder iakttagas.

1 mom. Statens garanti för täckning av bolagets kostnader omfattar icke kostnadsposterna underhåll, avskrivningar å fastigheter, maskiner och inventarier, skatter till stat och kommun, till bolagsstyrelsens fria disposition stående medel, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, vagnshyra, betfrö, betfrakter, råsockerfrakter och försäkringar samt ej heller förräntning av bolagets eget kapital (vinst), utan skall bolaget självt täcka dessa kostnader mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig ett belopp av 21,80 öre för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Sagda öretal blir bestående oavsett produktionens storlek.

Samtliga i närmast föregående stycke omförmälda poster skola omfatta enahanda utgifter, som tidigare regelmässigt plägat hänföras till respektive kostnadspost, och äger bolaget alltså icke å konton, som falla under statsgarantien, överflytta vad som av bolaget tidigare plägat bokföras å i detta moments första stycke avsedda konton eller i övrigt till statsregleringens nackdel verkställa förskjutningar av kostnader av nu nämnt slag. Under avskrivningar skola innefattas samtliga anläggningsavskrivningar, som beröra sockerrörelsen, samt alltså jämväl sådana, som avse sirapstillverkning, kolkranen, cisternvagnarna m. m. och vilka tidigare avförts före bokslutet å respektive konton.

Skulle före kontraktstidens utgång den 30 april 1951 sådana förändringar beträffande en eller flera av i detta moment avsedda kostnadsposter inträda i pris- eller lönehänseende, som i fråga om höjning ej kunnat av bolaget rimligen undvikas och vilka sammanlagt medföra väsentlig stegring eller nedgång i summan av sagda kostnadsposter, skall efter påfordran av någondera parten förhandlingar mellan dem upptagas i syfte att åstadkomma härav föranledd skälig jämkning av förenämnda belopp per kilogram råsocker.

I den mån sockertillverkningen så bedrives, att råsocker av sedvanlig typ ej erhålles såsom mellanprodukt, utan framställningen inriktas på annan vara av ena eller andra slaget, skall liksom hittills erforderlig omräkning verkställas för fastställandet av den mängd råsocker, som skulle ha framkommit vid tillverkning enligt tidigare sedvanlig framställningsmetod.

Har den för bolagets raffinadtillverkning under avtalstiden använda myckenheten svenskt råsocker överstigit respektive understigit bolagets tillverkning av råsocker under samma tid, skall bolaget för överskottet, respektive underskottet gottskrivas, respektive påföras den del av den enligt första stycket bestämda multipeln för låsta posten, som enligt av statens sockernämnd granskad och godkänd redovisning belöper å raffineringkostnader.

I den mån under avtalstiden särskilda kostnader uppkomma på grund av beredskapslagring av socker och eventuell kvalitetsförsämring därvid, få dessa kostnader läggas utanför de i förevarande moment avsedda posterna och alltså omfattas av statsgarantien.

Det förutsättes, att den under år 1940 tillämpade utdelningen till bolagets aktieägare ej får höjas.

2 mom. Beträffande de värden, vartill lager av bränsle och andra förnödenheter må upptagas i bokslutet den 30 april 1951, skall gälla, att räkenskapsårets drift ej får påföras högre kostnader för respektive vara, än att bolaget kan — med antagande av att den utgående lagerbehållningen av varan till storleken sammanfaller med den ingående — åsätta ett dylikt normallager samma å-pris, som gällt för det ingående. Med ingående lager och lagervärden förstås här de, som förelågo den 1 augusti 1939. Vid sockerfabrikationen använd torv från av bolaget ägd mosse får debiteras socker rörelsen med högst gällande normalpris för varan eller, därest normalpris ej fastställts, med högst ett pris, som efter vederbörliga värme- och värdeberäkningar kan anses motsvara billigaste inköpspris för maskintorv.

Därest lagret av någon i detta moment avsedd vara den 30 april 1951 till kvantiteten överstiger det ingående lagret den 1 augusti 1939, skall den överskjutande delen bokföras till den under räkenskapsåret genomsnittliga inköpskostnaden.

Där lagret av någon i detta moment avsedd vara den 30 april 1951 understiger det den 1 augusti 1939 förefintliga normallagrets storlek, skall beträffande underskottet den s. k. rekonstruktionsprincipen tillämpas. Detta innebär i huvudsak, att för återanskaffning av den bristande lagerkvantiteten skall, i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt, genom belastning av årets drift avsättas så stort belopp, att det — med utgångspunkt från å ena sidan det vid bokslutstillfället gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda å-priset å normallagret — förslår för lagrets återuppbyggande till normalkvantiteten. Av vad sålunda avsatts, här benämnt förnödenhetens *rekonstruktionsfond*, får bolaget varken under eller efter kontraktstiden tillgodogöra sig mer än högst vad som motsvarar det belopp, som bolaget den 1 augusti 1939 — med utgångspunkt från å ena sidan det sist sagda gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda å-priset — ägde såsom lagerreserv sagda dag i normallagret för varan. Vad rekonstruktionsfonden härutöver innehåller får, under iakttagande av vad nedan sägs, användas — förutom till statsregleringens gottskrivande under avtalstiden för det fall, att rekonstruktionsfonden vid prisfall å varan nedgår under året — allenast för återställning av lagret. I syfte att återanskaffningen ej sker till högre värden än nödigt är, skall bolaget rörande återanskaffningen samråda med statens sockernämnd eller annat av Kungl. Maj:t utsett organ. Det åligger bolaget att, vid anfordran, till staten överlämna vad av rekonstruktionsfond ej åtgått för vederbörlig återställning av lagret. Därest bolaget på något av kontona brännmaterialier och emballage har brist i normallagret men utanför normallagret har

förråd av eller kontrakt på ersättnings- eller surrogatvaror, som bolaget måst anskaffa för att trygga försörjningen av på dessa konton förda varuslag, är bolaget berättigat att nedskryva dessa varor till en prisnivå, som motsvarar bolagets bokföringspris å i normallagret ursprungligen ingående varor, därvid hänsyn skall tagas till ersättningsvarornas användningseffekt i bolagets drift respektive försäljning, men skola dessa därefter anses ingå i normallagret och hänsyn till dem alltså tagas vid fastställande av rekonstruktionsfondens belopp. Nedskrivning må dock ej ske å större kvantitet än som efter nyss angiven omräkning erfordras för utfyllnad av normallagret. — Därest enighet ej ernås mellan statens sockernämnd och bolaget rörande de i detta stycke omförmälda dagsnoteringarna å förnödenheter eller mellan det statliga organet och bolaget rörande villkoren i övrigt för ett verkställande efter kontraktstidens utgång av lageråterställningen, skall dylik tvistefråga avgöras av skiljemän enligt lag.

Vad i detta moment sägs avser ej förnödenheter, som ingå i någon av de i 1 mom. första stycket omförmälda kostnadsposterna.

3 mom. Beträffande värdesättningen å lager av råsocker och raffinad skall — oberoende av vad därom må tillämpas i bolagets i dess förvaltningsberättelse intagna bokslut — följande lända till efterrättelse i mellanhandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt. Å ena sidan skall under avtalstiden 1950/51 såsom inkomst, för vilken bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt, räknas ett belopp, som motsvarar vid räkenskapsårets utgång kvarvarande lager av råsocker och raffinad, värderat till vid sagda tillfälle gällande försäljningspris å socker, efter avdrag av *dels* eventuellt förekommande sockerskatt och *dels* försäljningskostnader och beträffande kvarvarande råsocker jämväl raffineringkostnader. Å andra sidan skall under nyss sagda räkenskapsår såsom kostnader, för vilka staten gentemot bolaget lämnar garanti, räknas *dels* det belopp, vartill sockerlagret vid räkenskapsårets ingång varit bokfört, *dels* ock ett belopp, avsett för åternedskrivning av det på ovan angivet sätt beräknade värdet å utgående sockerlager, vilket belopp i kronantal angivet skall motsvara den reserv, som bolaget den 31 juli 1939 ägde i sitt då förefintliga lager av råsocker och raffinad. Först sedan hänsyn på nu angivet sätt tagits till lagervärdesättningen å sockerlagret, skall den bolaget enligt 1 mom. här ovan tillkommande vinsten få framkomma. Staten garanterar vidare bolaget att beträffande utförsäljning av det vid avtalets utgång kvarvarande sockerlagret få tillämpa samma pris som det vid sagda tidpunkt gällande försäljningspriset å socker.

Vid kontraktstidens utgång förefintligt lager av melass upptages i mellanhandet mellan staten och bolaget till det för kontraktstiden av Kungl. Maj:t fastställda försäljningspriset å melass. Staten garanterar bolaget att till sagda pris få avyttra det lager av melass, som vid kontraktstidens utgång överstiger ett till 2 500 ton beräknat normallager, därvid förutsättes, att avsättningen av sagda överskottslager genom statens försorg så ordnas, att den ej intränger på bolagets regelmässiga avsättning å den svenska

marknaden. Därest efter särskilt medgivande bolaget upptager tillverkning av socker ur melass samt importerar melass, skall rörande dylik sidorörelse och härav berörda produkter i stället gälla vad härom särskilt bestämmes.

4 mom. I mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt skall det överskott av betmassa och annan torrsubstans, som uppkommer genom återtagning av press- och diffusionsvatten och som betodlarna sålunda icke äro kontraktsenligt berättigade att köpa, icke räknas bland de sockerrörelsens biprodukter, som redovisas i sockerrörelsen.

5 mom. Under statens garanti må inräknas *dels* det verkligt förekommande nettoräntebeloppet, dock icke beträffande ränteutgifter för sockerimporten, *dels ock* å räkenskapsåret belöpande ränta efter 4 procent å kapitalbeloppet den 1 augusti 1939 av bolagets självriskfonder, vilket räntebelopp ej ingår bland de i 1 mom. ovan avsedda kostnaderna.

Internräntor inom bolaget beräknas efter en räntesats av 4 procent såväl då fråga är om ränteinkomst till sockerrörelsens förmån som till dess belastning.

6 mom. Den omständigheten att staten svarar för täckning av bolagets kostnader för sockertillverkningen får ej föranleda bolaget till mindre omständighet än eljest i avseende å utgifters vidkännande och företagets ekonomiska bedrivande i övrigt, och åligger det alltså bolaget att, utan efterlämnande av driftens planmässighet och företagets rationella bedrivande, iakttaga all nödig sparsamhet i avseende å utgifter av skilda slag och beträffande bedrivandet av dess verksamhet över huvud taget.

7 mom. Skulle vid avtalstidens utgång kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, och träffas ej mellan staten och bolaget särskild uppgörelse om beloppets täckning, har staten att till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår. Om å andra sidan det belopp, som bolaget erhållit i redovisningspliktiga inkomster, skulle vid avtalstidens utgång överstiga vad som omfattas av statens garanti, är bolaget skyldigt att, därest annan uppgörelse ej träffas, till staten likaledes omedelbart utgiva det sålunda överskjutande beloppet.

8 mom. Utöver de i detta kontrakt angivna grunderna äger Kungl. Maj:t att med bolaget träffa överenskommelse i avseende å närmare bestämmelser om täckning av bolagets kostnader och redovisning av dess inkomster.

5 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatser som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leveransdagens pris.

Bolaget skall driva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse obehörigen skadas.

6 §.

Bolagets verksamhet i vad den beröres av detta kontrakt står under tillsyn av en utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd (statens sockernämnd).

Nämnden äger att av bolaget erhålla de uppgifter och taga del av det material, som den anser erforderliga för tillsynens utövande.

Vad i detta kontrakt sägs om nämnden skall, därest Kungl. Maj:t uppdrager åt annan statlig myndighet att ombesörja här avsedda uppgifter, gälla sagda myndighet.

7 §.

I frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i 4 § detta kontrakt rörande bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster ävensom statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader äger nämnden företräda staten. Uppstår i sådan fråga meningsskiljaktighet mellan nämnden och bolaget skall nämnden, därest bolaget det begär, underställa frågan Kungl. Maj:t. Innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i sålunda uppkommen tvistefråga, åligger det Kungl. Maj:t att inhämta utlåtande i frågan hos en särskild delegation, bestående av tekniskt och ekonomiskt erfarna, opartiska och sakkunniga personer, utsedda på sätt i lagen om skiljemän sägs. Att vissa tvistefrågor kunna hänskjutas till avgörande genom skiljemän, därom är bestämt i 4 § 2 mom. tredje stycket.

Rörande nämndens verksamhet i övrigt meddelar Kungl. Maj:t närmare föreskrifter.

8 §.

Vad i detta kontrakt stadgas innebär ej inskränkning i de befogenheter, som enligt lag och författning må tillkomma Kungl. Maj:t i avseende å bolaget och dess verksamhet.

9 §.

Detta kontrakt gäller för tiden från och med den 1 maj 1950 till och med den 30 april 1951 eller, i den mån det av avfattningen av vissa bestämmelser uttryckligen framgår, jämväl tills vidare för tid efter sist sagda dag.

Allmänna uttalanden från förhandlingarna.

1. Det har förutsatts, att uttalandet överst å s. 28 i prop. nr 212/1941 skall gälla även beträffande nya avtalstiden (se ock sista stycket å s. 40 i prop. nr 243/1946).

2. Rörande de närmare villkoren för sådan sockerimport, som avses under 1 § fjärde stycket, förutsättes, att mellan Kungl. Maj:t och bolaget här-om ingånget avtal och därvid gjort förhandlingsuttalande fortfarande skola gälla.

3. Det har vid bestämmandet av det i 4 § 1 mom. avsedda beloppet per kilogram råsocker förutsatts, att bolaget självt, utan vidare anspråk på staten, svarar för de ökade löneutgifter, som kunna uppstå under den tid, som återstår tills kontraktet 1950/51 utlöper.

4. Det förutsättes, att import enligt 1 § första stycket ej sker annat än efter medgivande av statens livsmedelskommission.
